

Nr 41.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militär rättegångslag, m. m.

Genom en den 9 april 1948 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 216, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) militär rättegångslag samt
- 2) lag om införande av militära rättegångslagen.

Beträffande de skäl, som utöver vad nedan anges anförts till stöd för de genom propositionen framlagda lagförslagen, får utskottet hänvisa till densamma.

Inledning.

I anledning av väckta motioner beslöt 1945 års riksdag i skrivelse den 14 april 1945 till Kungl. Maj:t (nr 134) hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om krigsdomstolarnas avskaffande i fredstid samt för riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, som därav kunde föranledas. Med anledning av skrivelsen igångsattes en *utredning* av frågan. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 juni 1945 uppdrog sålunda dåvarande departementschefen åt rådmannen Erik Wilhelmsson att inom departementet verkställa utredning om krigsdomstolarnas avskaffande i fredstid och vissa därmed sammanhängande spörsmål. Översten G. F. Brinck, ledamoten av riksdagens andra kammare C. P. Olsson, dåvarande landsfogden, numera byråchefen K. G. Persson, hovrättsrådet, numera militieombudsmannen N. I. Regner, ledamoten av riksdagens andra kammare, borgmästaren A. O. E. Rylander, häradshövdingen E. G. H. Siljeström, ledamoten av riksdagens andra kammare O. E. Werner och advokaten H. O. E. Wiklund utsågos att deltaga i överläggningar med utredningsmannen. Utredningen avgav den 17 december 1946 *betänkande* angående revision av det militära rättegångsväsendet (SOU 1946: 91). Efter remiss ha *ytttranden* över betänkandet inkommit från ett stort antal myndigheter och samman slutningar.

På grundval av betänkandet och med ledning av de däröver avgivna ytttrandena utarbetades inom justitiedepartementet ett *utkast* till militär rättegångslag. Efter remiss avgåvos *ytttranden* över lagutkastet och en därvid fogad promemoria av olika remissinstanser. Lagutkastet har därefter varit föremål för överarbetning inom justitiedepartementet, i samband varmed ett förslag till lag om införande av militära rättegångslagen upprättats. Sedan de båda lagförslagen varit underställda *lagrådet* för granskning, ha de vid propositionen fogade förslagen utarbetats inom justitiedepartementet.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att de nuvarande krigsdomstolarna skola avskaffas och att rättsskipningen i militära mål under fredstid skall handhavas av vissa allmänna domstolar i deras vanliga sammansättning. Det beräknas att ett trettiotal rådhusrätter och ett tiotal häradsrätter komma att få handlägga militära mål. Utrednings- och åklagaruppgifterna i dessa mål skola enligt propositionen ankomma på de allmänna åklagarna.

Under krig och beredskapstillstånd skola fortfarande finnas särskilda krigsrätter. Dessa bliva enligt förslaget sammansatta av en lagfaren ordförande och en nämnd på tre personer, varav en militär och två civila lek-män. Såsom åklagare vid dessa krigsrätter skola fungera särskilda krigs-fiskaler.

Den disciplinära bestraffningsrätt, som tillkommer militära chefer, skall enligt propositionen bibehållas i ungefär samma omfattning som nu. Disciplinstraff skall dock i princip få åläggas endast av chef som har minst regementsofficers grad eller tjänsteklass. I syfte att förbättra utredningen i disciplinmål föreslås åtskilliga nya bestämmelser. Bl. a. skall i vissa fall utredningen verkställas av allmän åklagare i stället för av militärmyndig-heterna. En annan viktig nyhet är, att arreststraff som ålagts av militär chef ej längre skall få verkställas omedelbart utan först sedan beslutet vunnit laga kraft mot den dömd. Såsom rådgivare åt de militära cheferna i disciplinmål och andra juridiska ärenden skola fortfarande finnas audi-törer.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1949.

Krigsdomstolarnas avskaffande i fredstid.

Efter en redogörelse för bl. a. tidigare förslag om krigsdomstolarnas avskaffande under fredsförhållanden anför *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*:

»Såsom av den inledande redogörelsen framgår, är kravet på krigsdomstolarnas avskaffande i fredstid lika gammalt som den gällande militära rättegångslagen. Jag skall icke här närmare beröra anledningarna till att detta önskemål, som under de tre senaste decennierna framställt med allt större skärpa, icke tidigare blivit uppfyllt. Dock förtjänar det nämnas, att en av de tyngst vägande invändningarna mot krigsdomstolarnas avskaffande varit att frågan därom ägde nära samband med såväl processreformen som revisionen av strafflagen för krigsmakten och ej borde utbrytas ur detta sitt organiska sammanhang. Denna invändning har numera bortfallit.

Vid mitt bedömande av frågan om krigsdomstolarna böra avskaffas utgår jag från att de militära chefernas disciplinära bestraffningsrätt kommer att bibehållas. Detta spörsmål ämnar jag närmare dryfta i det följande. Jag vill redan här påpeka att frågeställningen — av skäl som torde ligga i öppen dag — allenast avser förhållandena i freds-

tid. Något upphävande av krigsdomstolsorganisationen under krig och beredskapstillstånd har icke heller ifrågasatts av riksdagen.

De skäl som tala för krigsdomstolarnas avskaffande ha framförts vid åtskilliga tillfällen. I första hand har därvid påpekats, att det inom breda lager av det svenska folket förefunnes en stark misstro mot den militära rättsskipningen i dess nuvarande utformning. Denna misstro borde det, icke minst i försvarsväsendets eget intresse, vara angeläget att undanröja, och detta alldeles oberoende av om misstron kan anses grundad eller ej. Av några remissinstanser har nu gjorts gällande, att beredskapstidens erfarenheter skingrat den misstro mot den militära rättsskipningen som existerat under 1920- och 1930-talen, varför detta motiv för krigsdomstolarnas avskaffande vore förlegat. Häremot må framhållas att riksdagen så sent som i april 1945 — alltså kort före beredskapstidens slut — såsom ett av de främsta skälen för sin hemställan om utredning angående krigsdomstolarnas avskaffande åberopade att dessa domstolar inom breda folklager icke uppbures av samma förtroende som de allmänna domstolarna. Att misstron mot den militära rättsskipningen ingalunda upphört bestyrkes för övrigt av innehållet i ett flertal remissyttranden. Jag hänvisar i denna del främst till de utlåtanden som avgivits av Göta hovrätt, skånska hovrätten och hovrätten för Övre Norrland, vilka hovrätters presidenter samtliga förvaltadt militieombudsmansämbetet.

Det andra huvudskälet för krigsdomstolarnas avskaffande — och det måhända viktigaste — är att det i princip måste anses oriktigt att söndersplittra domstolsorganisationen genom att upprätthålla specialdomstolar för olika arter av mål. Särskilt olämplig måste en sådan anordning med specialdomstolar vara inom straffrättsskipningen. Såsom riksdagen understrukit, kan nämligen därigenom grundsatsen om allas likhet inför lagen lätt komma att trädas för nära.

Det är visserligen sant att statsmakterna, trots de skäl som sålunda kunna anföras mot specialdomstolar, under de senaste decennierna tillskapat flera nya sådana domstolar, såsom vattendomstolarna och arbetsdomstolen. Dessa nyinrättade domstolar giva emellertid — såsom framhölls i 1933 års proposition i förevarande ämne — icke någon särställning åt vissa medborgare i avseende å sättet och ordningen för rättsskipningen beträffande dem, något som däremot i viss mån kan sägas vara förhållandet med krigsdomstolarna. Härtill kommer att såväl vattenmålen som kollektivavtalsmålen torde vara betydligt mera särpräglade än flertalet militära mål. Givet är att, om specialdomstolar i militära mål vore nödvändiga för att rättsskipningen i dylika mål skulle fungera på ett tillfredsställande sätt, krigsdomstolarna borde fortbestå i en eller annan form, trots de anförda invändningarna mot dem. Uppgiften för en reform på det militära rättegångsväsendets område borde då bl. a. bli att med lämpliga medel undanröja misstron mot krigsdomstolarna. Enligt min bestämda mening föreligga emellertid ej några starkare sakliga skäl för att bibehålla dessa domstolar. Denna min uppfattning skall jag nu något närmare utveckla.

Det argument som främst åberopats till förmån för specialdomstolar i militära mål är att de särskilda omständigheterna i dessa mål göra det erforderligt att låta militär sakkunskap vara representerad i själva domstolen. Detta förmenas vara nödvändigt ur två olika synpunkter, vilka skulle kunna betecknas specialvapen- och miljösynpunkterna. Den förra synpunkten innebär att en rent civil domstol skulle sakna förmåga att rätt bedöma de problem av militärteknisk eller eljest speciell natur som uppkomma i vissa mål från förband av specialvapen. Jag vill gärna bekräfta att det i och för sig skulle kunna vara värdefullt om i en del av dessa mål i domstolen inginge någon representant för den speciella sakkunskap varom här är fråga. Men det ligger å andra sidan i öppen dag, att man med minst lika stort fog skulle kunna göra gällande ett behov av att flytta in sakkunniga i själva domstolen, när det gäller åtskilliga icke-militära mål av tekniskt invecklad beskaffenhet. I nya rättegångsbalken och dess följdförfattningar har behovet av specialkunskap icke tillgodosetts genom medverkan av experter med säte i rätten, utan man har där tvärtom med den största konsekvens upprätthållit principen att erforderlig speciell sakkännedom skall införas i rättegången enligt reglerna om bevisning. I detta sammanhang kan nämnas, att den tidigare föreskriften i vattenlagen om rätt för tillkallad sakkunnig att delta i vattenöverdomstolens överläggning upphävts i samband med nya rättegångsbalkens ikraftträdande. Det synes uppenbart att avvikelse från ifrågavarande viktiga princip icke bör ske utan tungt vägande skäl. Dylika skäl synas mig icke föreligga för de militära målen vidkommande. Det förtjänar att påpekas, att denna mening icke saknar förespråkare bland de militära myndigheterna. Chefen för armén har sålunda givit uttryck för en dylik uppfattning.

Vad härefter beträffar miljösynpunkten innebär denna, att ett militärt förband alltid kommer att i stor utsträckning utgöra en värld för sig som följer sina egna regler och att en ingående kännedom hos själva domstolen om den särskilda miljö som de militära förbanden sålunda representera skulle vara ett oundgängligt villkor för att domstolen skall kunna rätt bedöma de militära målen, särskilt brottmålen. Vissa remissinstanser anse till och med att en rent civil domstol skulle sakna möjlighet ej blott att tillräckligt beakta disciplinens krav utan även att verkställa en tillfredsställande straffmätning. I sistnämnda hänseende förmenas bl. a., att närvaron av en militär representant i själva domstolen skulle innebära en garanti mot ett alltför strängt bedömande av begångna förseelser.

För att bedöma bärkraften av denna synpunkt är det av vikt att något närmare granska arten av de militära målen. Det framgår då av en vid utredningens betänkande såsom bilaga B fogad uppställning, avseende fördelningen av de militära målen under åren 1935—1938 på olika brottstyper, att icke mindre än 25 procent av målen rörde rymning eller olovligt undanhållande, att omkring 15 procent rörde rena förmögenhetsbrott och 7 procent fylleri eller förgargelseväckande beteende, medan 19 procent av målen rörde lydnadsbrott, misshandel eller förolämpning och omkring 25 pro-

cent olika slag av tjänstebrott. Det torde med fog kunna antagas att det i det övervägande antalet av dessa mål icke var erforderligt för domstolen att besitta någon annan kännedom om den särskilda miljön inom förbandedet än den som en icke-militär domare regelmässigt besitter. Det synes icke behöva ifrågasättas att en allmän domstol, som ju oupphörligen konfronteras med de mest skilda spörsmål, icke skulle tillräckligt beakta disciplinens krav, liksom icke heller att den skulle sakna förmåga att på ett tillfredsställande sätt avväga straffmättningsfrågorna. När det föreligger behov av djupare inblick i miljöfrågor, kan domaren självfallet få detta tillgodosett genom bevisning i vanlig ordning. I detta sammanhang vill jag emellertid understryka vikten av att vid den militära rättsskipningen icke lämnas obehörigt utrymme åt ett specifikt militärt betraktelsesätt. På det hela taget har jag det intrycket att betydelsen av miljösynpunkten avsevärt överdrivits.

Jag övergår härefter till att beröra de humanitära synpunkter som i debatten kring krigsdomstolarnas avskaffande återopats som skäl för specialjurisdiktionens bibehållande på det militära området. Det har sålunda anförts att det icke vore rätt mot de värnpliktiga, om dessa för ofta obetydliga förseelser behöfde svara inför allmän domstol i samma ordning som andra åtalade och därigenom ådraga sig den uppmärksamhet från allmänheten och pressen, som är förbunden med en inställelse vid allmänna domstolsförhandlingar. I detta sammanhang har vidare gjorts gällande, att det skulle vara psykologiskt olämpligt och för disciplinen skadligt, om militärt befäl nödgades för förseelse i tjänsten inställa sig för rannsaking och dom vid allmän domstol. I likhet med vad som skedde i 1933 års proposition vill jag understryka att dessa argument, och i synnerhet det sistnämnda, i själva verket uppenbarligen åsyfta att likheten inför lagen borde undvikas och specialdomstolar för sådant ändamål bibehållas. Ifrågavarande synpunkter kunna väl föranleda att viss varsamhet iakttages då det gäller att till domstols prövning hänskjuta disciplinära förseelser av mera bagattellartad natur; för dylika förseelser finns ju möjligheten att begagna tillrättavisningsrätten och den disciplinära bestraffningsrätten. Men om det i ett visst fall förhåller sig så att saken, trots förhandenvaron av de militära chefernas nu nämnda befogenheter, finnes böra hänskjutas till domstols prövning, eller om brottet eljest är av sådan art eller svårhetsgrad att disciplinär bestraffning över huvud icke kan ifrågakomma, synes mig den felande icke kunna göra gällande något berättigat anspråk på att dömas i en särskild ordning.

De i det föregående behandlade invändningarna mot krigsdomstolarnas avskaffande ha väsentligen varit av principiell natur. Mot reformen ha emellertid även framställts vissa erinringar av praktisk art. Det har sålunda ifrågasatts huruvida de allmänna åklagarna vore tillräckligt kvalificerade för de maktpåliggande uppgifter som enligt utredningens förslag skola åvila dem liksom om de kunde rå med den därmed förenade arbetsbelastningen. Vad beträffar den förra frågan vill jag, med anslutning till

vad justitiekanslersämbetet i denna del anfört, framhålla att åklagarna i och för sig måste anses skickade att verkställa erforderlig utredning och föra talan i militära brottmål. Däremot vill jag, med hänsyn till den åklagarna redan åvilande arbetsbördan, icke utesluta möjligheten av att det på sina håll i praktiken kan komma att uppstå svårigheter för dem att bemästra även de militära målen. Såsom framhållits i årets statsverksproposition kan måhända därför en viss ökning av åklagar- och polispersonalen visa sig behövlig. Detta synes emellertid icke böra hindra reformens genomförande.

Några remissinstanser ha hävdad den uppfattningen, att den militära rättsskipningen icke kunde ske med samma snabbhet och smidighet vid allmänna domstolar som vid särskilda för ändamålet inrättade specialdomstolar. Härom vill jag endast anföra att jag till fullo beaktar betydelsen ur disciplinär synpunkt av en snabb handläggning men att jag räknar med att detta intresse skall kunna tillgodoses även om rättsskipningen i militära mål överflyttas till de allmänna domstolarna. Jag återkommer till denna fråga i det följande. Icke heller synes man behöva befara att, såsom någon instans gjort gällande, om krigsdomstolarna avskaffas i fredstid, det i händelse av krig eller därmed jämförliga förhållanden skulle möta alltför stora svårigheter att i hast tillskapa funktionsdugliga krigsdomstolar.

Såsom framgår av vad jag sålunda anfört har jag alltså kommit till det resultatet, att verkligt vägande skäl för krigsdomstolarnas bibehållande såsom specialdomstolar i militära mål icke kunna anses vara för handen. Med hänsyn härtill och då, såsom också förut nämnts, starka skäl kunna åberopas för krigsdomstolarnas avskaffande bygger departementsförslaget till militär rättegångslag på den principen att rättsskipningen i militära mål i fredstid skall anförtros åt de allmänna domstolarna.»

Författningsförslagets allmänna utformning.

Rörande lagutkastens allmänna utformning och disposition har *departementschefen* anfört.

»Gällande bestämmelser om den militära rättsskipningen äro, såsom av den förut lämnade redogörelsen framgått, icke sammanförda i en enda lag utan återfinnas i — förutom lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes — jämväl strafflagen för krigsmakten samt lagen den 9 juni 1944 angående behörighet för militär befälhavare att ålägga ersättningskyldighet. Även vissa andra författningar upptaga regler om den militära rättsvården. Olägenheterna av denna splittring ligga i öppen dag, och jag har därför funnit det angeläget att i en enda lag sammanföra bestämmelser om domstolsrättsskipningen i militära mål samt regler om rätt för befattningshavare vid krigsmakten att ålägga disciplinstraff, tillrättavisning och ersättningskyldighet. Ehuru i senare fallet icke är fråga om rättegång i vanlig mening, har en lag av detta innehåll ansetts lämpligen kunna kallas militär rättegångslag.

Departementsförslaget bygger i huvudsak på de resultat, till vilka utredningen kommit i sitt betänkande och som enligt en av remissinstanserna så gott som enhälligt omfattad mening äro lämpade att läggas till grund för lagstiftning för den händelse krigsdomstolarna skola avskaffas i fred. I vissa avseenden ha dock, med anledning av vad som framkommit i yttrandena eller eljest, avvikelser gjorts från utredningens förslag. Dessa avvikelser skola angivas i det följande.

Frågan om dispositionen av lagtexten är svårlöst. En fullt överskådlig gruppering av bestämmelserna lär nämligen icke kunna ernås vare sig man, på sätt som skett i utkastet, söker lämna en ur kronologisk synpunkt sammanhängande framställning av förfarandets gång i dess helhet eller — vilket några remissinstanser yrkat — söker att till skilda avdelningar sammanföra å ena sidan reglerna angående domstolsrättsskipningen och å den andra bestämmelserna om rätt för befattningshavare vid krigsmakten att ålägga disciplinstraff, ersättningsskyldighet och tillrättavisning. Jag har dock kommit till det resultatet, att den senare metoden i princip är att föredraga, ehuru jag icke funnit det lämpligt att undantagslöst följa densamma (jämför 8 och 10 kap.). Förslaget upptar därför i en avdelning regler om den handläggning av militära mål som ankommer på befattningshavare vid krigsmakten och i en annan avdelning bestämmelser om rättegången i militära mål som ej avgjorts av sådan befattningshavare. Några få allmänna bestämmelser ha upptagits i en inledande avdelning.»

Utskottet.

Frågan om krigsdomstolarnas avskaffande i fredstid har vid flerfaldiga tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. Senast begärde 1945 års riksdag utredning i ämnet. I samband därmed utvecklade utskottet i utlåtande nr 24 till nämnda riksdag sin allmänna syn på spørsmålet. Utskottet, som får erinra om vad då anfördes, finner icke erforderligt att nu i detalj ingå på den argumentering som förts i huvudfrågan utan hänvisar härvidlag till departementschefens ovan återgivna yttrande.

Utskottet kan dock icke underlåta att här något beröra ett par synpunkter, som framkommit i debatten. Utskottet vill då liksom skedde 1945 först understryka olämpligheten av att domstolsorganisationen söndersplittras genom förekomsten av specialdomstolar. Icke minst i fråga om brottmål gör sig denna synpunkt starkt gällande. Den omständigheten, att straffrättsskipningen i fråga om vissa arter av mål utövas av särskilda domstolar, kan lätt leda till åsidosättande av grundsatsen om allas likhet inför lagen.

Bland de erinringar, som riktats emot förslaget om krigsdomstolarnas avskaffande, torde visst avseende icke kunna fränkännas vad anförts angående behovet av sakkunskap i särskilt invecklade militära mål. Utskottet finner emellertid den av departementschefen anvisade vägen att i sådana mål, där speciell militär sakkunskap kan erfordras, vederbörande chef tillser att

någon militär befattningshavare ställes till domstolens förfogande för att lämna denna de upplysningar, som domstolen kan finna behövliga, innebära en tillfredsställande lösning.

Den nuvarande ordningen företer allvarliga brister inte endast ur principiell synpunkt utan även i praktiskt hänseende. En av de mest vägande invändningarna mot denna har gällt den bristfälliga utredningen i många militära mål. Enligt det föreliggande förslaget kommer utredningen, som hittills åvilat militära organ utan utbildning för uppgiften, att överflyttas å civil åklagarmyndighet i alla sådana fall, där så kan anses påkallat.

Med hänvisning till vad nu anförts får utskottet tillstyrka, att krigsdomstolarna avskaffas å fredstid. Den lämpliga tidpunkten för reformens genomförande måste också anses nu vara inne. Sedan den allmänna rättegångsreformen vid årsskiftet 1947/1948 trätt i kraft, blir möjligt att direkt inpassa de militära målen i den allmänna rättegångsordningen. Vidare undergår den militära strafflagstiftningen just nu en genomgripande omdaning. Utskottets år 1945 uttalade önskemål att det militära rättegångsväsendet och den militära strafflagstiftningen skulle revideras samtidigt har sålunda även blivit tillgodosett.

Vissa betänkligheter av praktisk art ha dock anförts vad angår tidpunkten för reformen. Det har ifrågasatts, om den knappa tillgången på utbildade åklagare icke utgör hinder för att redan från och med den 1 januari 1949 överflytta en så avsevärd del av utredningen i de militära målen som förutsättes skola ske från militära organ till åklagarna. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t i god tid vidtager erforderliga åtgärder för att möta de svårigheter, som i detta hänseende kunna uppstå under ett övergångsskede.

Den föreslagna omläggningen av det militära rättegångsväsendet medför även vissa ekonomiska konsekvenser. För närvarande bär staten i militära mål hela kostnaden för såväl utredningen, vilken omhänderhas av militära befattningshavare, som själva rättsskipningen. Om förslaget antages, kommer på grund av att magistratsstäderna av ålder ha att bestrida kostnaderna för sin rättsskipning en stor del av nämnda kostnader att överflyttas på sådana städer, i eller i vilkas närhet militära förband äro förlagda. Utredningsarbetet, som i betydande utsträckning skall övertagas av åklagarna, kommer nämligen att i övervägande antalet fall åvila kommunalt avlönade stadsfiskaler, liksom den dömande verksamheten i första instans huvudsakligen skall läggas på rådhusrätter. Denna fråga beröres närmare i statsverkspropositionen (Bilaga 4; punkt 25) och kommer att i vederbörlig ordning behandlas av statsutskottet. Utskottet saknar därför anledning att närmare ingå på denna sanna.

Utskottet skall härefter övergå att behandla vissa särskilda frågor i de genom propositionen framlagda lagförslagen ävensom fråga om ändring i 24 kap. 22 § rättegångsbalken.

Förslaget till militär rättegångslag.**1 KAP.****3 §.**

I denna paragraf angivas vilka mål som skola vara att anse såsom militära brottmål. I anledning av att utskottet i utlåtande nr 39 föreslagit omnumrering av vissa paragrafer i 11 kap. strafflagen, erfordras redaktionella ändringar i förevarande paragraf, såvitt angår hänvisningarna till bestämmelser i nämnda kapitel.

2 KAP.**9 §.**

Beträffande de av utskottet föreslagna redaktionella ändringarna i denna paragraf får utskottet hänvisa till vad som anföres vid 3 §.

10 och 11 §§.

I disciplinmål kunna åläggas disciplinstraff, förverkandepåföljd och ersättningsskyldighet. I sistnämnda hänseende gäller den i 58 § angivna begränsningen att ersättningsskyldighet får åläggas i denna ordning endast såframt den förlust eller skada, som skall ersättas, sammanlagt ej överstiger 200 kronor. Någon motsvarande värdegräns har icke uppställts, vad angår åläggande av förverkandepåföljd i disciplinmål.

När föreskriften att bestraffningsberättigad befattningshavare äger förklara beslagtaget gods förverkat infördes 1945, saknades anledning att uppställa en sådan gräns, enär bestämmelsen, ehuru generellt utformad, egentligen åsyftade blott sådant förverkande av hos fyllerister beslagtagna rusgivande medel, varom talas i lagen den 13 juni 1941 om förverkande i vissa fall av spritdrycker och vin m. m. Genom de nya reglerna om förverkande i 2 kap. 16 och 17 §§ strafflagen, om vilkas antagande utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39, kommer emellertid området för användning av förverkandepåföljd att avsevärt vidgas. Fråga om förverkande av transportmedel, som kommit till begagnande vid rymning eller undanhållande och i samband därmed beslagtagits, kan exempelvis uppkomma i disciplinmål.

Det bör i detta sammanhang observeras, att den omständigheten, att annan person än den misstänkte äger rätt till egendom, som tagits i beslag och om vars förverkande är fråga, icke enligt gällande rätt utgör hinder för den bestraffningsberättigade att avgöra saken. Även annan än krigsman kan sålunda vara enskild part i disciplinmål. Någon ändring härutinnan föreslås icke i propositionen.

Med hänsyn till det anförda synes det utskottet angeläget, att möjligheten att ålägga förverkandepåföljd i disciplinmål på något sätt begränsas. Utskottet har därvid velat förorda, att samma värdegräns, som uppställts beträffande ersättningsskyldighet, också skall tillämpas i fråga om förverkande.

Av nu angivna skäl föreslår utskottet ett tillägg till 11 § första stycket av

innebörd, att bestraffningsberättigad befattningshavare vid åläggande av disciplinstraff icke skall äga pröva, om egendom, som tagits i beslag i målet, skall vara förverkad, därest värdet av det beslagtagna överskrider 200 kronor. Dylika mål skola i stället i sin helhet avgöras av domstol. För den skull har i 10 § som punkt 1 inskjutits, att straff icke må åläggas i disciplinmål, därest tillika är fråga om förverkande av egendom och denna fråga ej må prövas i disciplinmål. I anledning härav ha de övriga båda punkterna i 10 § omnumrerats.

Av de av utskottet föreslagna bestämmelserna följer, att därest bestraffningsberättigad befattningshavare jämlikt 37 § förordnar om beslag av egendom, vars värde överskrider den angivna gränsen, han enligt 22 § första stycket 2 blir skyldig att genast hänskjuta målet till åklagaren. Därest åklagaren beslagtagit dylik egendom, som skäligen kan antagas på grund av brottet skola förverkas, kan det mål, vari beslaget skett, jämlikt 80 § icke överlämnas till militär befattningshavare för att avgöras i disciplinmål. Om fråga om förverkande skulle uppkomma utan samband med åläggande av disciplinstraff, måste ärendet alltid avgöras av domstol.

3 KAP.

I förevarande kapitel bestämmes, vilka befattningshavare som skola äga bestraffningsrätt i disciplinmål. Med denna rätt följer enligt 59 § också behörighet att ålägga ersättningsskyldighet i ersättningsmål. En ledande tanke i kapitlet är att skapa trygghet för att bestraffningsrätten förbehålles erfarna officerare, vilka kunna förutsättas äga den mogenhet i omdömet som utövande av bestraffningsrätten kräver. Utskottet vill understryka angelägenheten av att denna synpunkt också tillgodoses vid lagens tillämpning.

5 KAP.

Den i propositionen föreslagna uppdelningen av utredningsarbetet i militära mål mellan åklagare och militära befattningshavare förutsätter en nära samverkan dem emellan. Särskilt angeläget är att alltid den bestraffningsberättigade snarast erhåller kännedom om att åklagare inlett förundersökning mot någon av hans underlydande, då det gäller brott av beskaffenhet att fråga om ansvar därför skall handläggas såsom militärt brottmål. Denna synpunkt har tillgodosetts genom stadgandet om åklagares underrättelseplikt i 80 § andra stycket. Emellertid kunna också omvänt förekomma fall, då det enligt utskottets mening är önskvärt, att den bestraffningsberättigade träder i förbindelse med åklagarmyndigheten. Har den förre anledning förmoda, att den misstänkte tillika begått brott, vilket är föremål för utredning av viss åklagare, bör han taga kontakt med denne. Skulle sådan utredning pågå, är nämligen den bestraffningsberättigade befattningshavaren skyldig hänskjuta målet till vederbörande åklagare under i 22 § första stycket 7 angivna förutsättningar.

24 §.

I de fall, då utredningen även framdeles kommer att omhänderhas av militära befattningshavare, skall den erhålla formen av militärförhör, under vilken beteckning sammanfattats de olika åtgärder, som kunna företagas under utredningsarbetet vid förbandet. I likhet med vad som föreslagits av utredningsmannen finner utskottet i och för sig önskvärt att, där förhållandena så medgiva, ledningen av militärförhören vid ett och samma förband anförtros en bestämd, för uppgiften lämpad regementsofficer, som därigenom får möjlighet att förvärva rutin i fråga om polisiärt utredningsarbete.

Under militärförhöret kan, om så i något fall skulle finnas nödigt, även verkställas viss utredning angående den misstänktes sinnesbeskaffenhet. Utredningen kan lämpligen ske i form av inhämtande av yttrande från militärläkaren eller särskild till förbandet knuten psykiater. Utredning av sådant slag kan bliva av betydelse exempelvis för avgörande av frågan om arreststraff skall verkställas med eller utan tjänstgöring.

Vid utformningen av militärförhöret i övrigt torde vad i 23 kap. rättegångsbalken är stadgat om förundersökning i brottmål tjäna till vägledning. Hämtning till förhör får sålunda t. ex. anses tillåten i den utsträckning, som där angives. Att krigsman kan bliva föremål för sådan åtgärd, torde följa redan av den militära lydnapliktens natur.

6 KAP.

I kapitlet regleras närmare olika straffprocessuella tvångsåtgärder i den militära rättegången. Bestraffningsberättigad befattningshavare har här tillagts vissa befogenheter i fråga om säkringsmedlen gripande och beslag samt undersökningsmedlen kroppsvsitation och kroppsbesiktning, vilka åtgärder i övrigt närmare regleras i rättegångsbalken.

Kapitlet upptages väsentligen av regler beträffande förvarsarrest. Bestämmelserna rörande detta institut ha avsevärt förenklats gentemot vad för närvarande gäller. Liksom tidigare skall förvarsarrest även framgent enligt förslaget fylla funktionen av såväl straffprocessuellt säkringsmedel som preventiv åtgärd till skydd för krigslydnaden.

Enligt 30 § äger förman befogenhet att förordna om förvarsarrest av underlydande. Förmanskapet har i 26 kap. 21 § tredje stycket förslaget till lag om ändring i strafflagen anknutits till befälsrätten. Frågan om vem som äger befälsrätt regleras emellertid icke i lag utan i tjänstgöringsreglementet för krigsmakten (4 kap.), vilket fastställs av Kungl. Maj:t kommandovägen. Med hänsyn till den betydelse relationen förman—underlydande har på en rad punkter i den militära strafflagstiftningen och processordningen — däribland den nu diskuterade — vill utskottet framhålla önskvärdheten av att icke kommandovägen göras förändringar i fråga om befälsrätten, med mindre verkningarna därav inom de nu angivna lagstiftningsområdena först undersökts.

Utskottet vill i detta sammanhang också uttrycka sin tillfredsställelse över att förvarsarresten i förslaget kringgårdats med absoluta tidsfrister, som förhindra att åtgärden otillbörligt utsträcker i tiden. Det undantag härifrån, som medgivits i 31 § andra punkten för det fall, att förbindelse mellan den som förordnat om förvarsarrest och den bestraffningsberättigade icke kan uppnås, torde med nuvarande kommunikationer komma att under fredsförhållanden få ringa praktisk betydelse.

Utöver nu nämnda åtgärder behandlas i kapitlet i 36 § ytterligare ett tvångsingripande, som får ske utan direkt processuellt samband. Paragrafen ersätter närmast stadgandet i 100 § lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes rörande tagande i förvar av den, som är överlastad av starka drycker. Den nuvarande bestämmelsen är avfattad i överensstämmelse med den på det civila området alltfört gällande föreskriften i 7 § förordningen den 16 november 1841 emot fylleri och dryckenskap. Utskottet har icke velat motsätta sig den modernisering och i samband därmed skärpning av stadgandet, som skett i det föreliggande lagförslaget, liksom ej heller den föreslagna utvidgningen, att åtgärden skall få tillgripas mot även icke berusad ordningsstörare, ehuru därigenom föreskrifterna i militära rättegångslagen rörande ingripande mot berusade icke komma att helt överensstämma med fylleriförordningens motsvarande regler.

7 KAP.

38 §.

I förevarande paragraf fastställs i vilka fall bestraffningsberättigad befattningshavare har att inhämta auditörens yttrande i disciplinmål. Däremot beröras icke de tillfällen, då sådant yttrande eljest kan bära inhämtas, t. ex. i samband med hänskjutande till åklagare av mål som icke är disciplinmål eller i fråga om straffverkställighetsspörsmål.

Till beslut i disciplinmål, som avses i 38 § andra stycket, före vilkas fattande auditörens yttrande under vissa omständigheter skall inhämtas, äro att hänföra utom de av departementschefen angivna fallen, nämligen beslut om hänskjutande till åklagare av mål, som enligt 7 § i och för sig äro att beteckna som disciplinmål, och beslut om att disciplinstraff icke skall åläggas eller att anhängiggjort mål skall avskrivast, även beslut som avse användning av straffprocessuella tvångsåtgärder såsom förvarsarrest, beslag och kroppsvisitation.

41 §.

Med hänsyn till det ansvar som enligt 20 § åvilar auditören för beslut, som bestraffningsberättigad befattningshavare fattat på tillstyrkan av denne, är nödvändigt att skriftliga anteckningar i någon form göras i alla sådana fall, då auditörens yttrande inhämtats före besluts fattande, oavsett om fråga är om beslut i disciplinmål eller ej. All onödig omständlighet bör emellertid undvikas. I många fall torde vara fullt tillräckligt att av hand-

lingarna klart framgår, att beslutet tillkommit i överensstämmelse med vad auditören tillstyrkt. Dennes yttrande synes då behöva särskilt protokollföras, endast om hans förslag ej följts.

42 §.

Utskottet vill beträffande beslut om förverkandepåföljd rikta uppmärksamheten på att delgivning av beslutet skall ske med alla dem, vilka ha rätt till den egendom, som genom beslutet förklarats förverkad.

8 KAP.

Detta kapitel behandlar reglerna för klagan hos domstol över beslut i disciplinmål. Klagorätten har strängt begränsats till de i 43 § första stycket angivna arterna av beslut.

Enligt 48 § åvilar det åklagaren att verkställa den ytterligare utredning, som kan erfordras till komplettering av vad under den tidigare behandlingen av målet framkommit. Åklagaren skall därvid också i vissa hänseenden vara sin blivande motpart, den disciplinärt bestraffade, behjälplig. Ehuru föreskrifterna i sistnämnda avseende kunna sägas stå i mindre god samklang med den kontradiktoriska principen i vår rättegångsordning, synas de dock i den föreliggande situationen innebära en praktisk lösning. Utskottet vill därför icke motsätta sig förslaget i denna del.

Ur olika synpunkter är angeläget att klagomål över beslut i disciplinmål bli snabbt handlagda och prövade. Kravet på att den straffrättsliga reaktionen skall följa så snart som möjligt på gärningen har särskild betydelse vid militära brott och förseelser med hänsyn till krigslydnaden. Vidare måste observeras, att om en värnpliktig klagar över beslut i disciplinmål som meddelats kort före den tidpunkt, då han skall lämna militärtjänsten, han i allmänhet har ett starkt intresse av att målet slutgiltigt avgöres, innan han rycker ut. Efter uttryckningsdagen kan han ha svårigheter att inställa sig vid förbandets domstol, om t. ex. hemorten skulle ligga på stort avstånd från förläggningssorten.

I förslaget ha emellertid icke angivits några bestämda frister, inom vilka vid talan mot beslut i disciplinmål åklagaren skall ha slutfört utredningen och insänt vederbörliga handlingar till rätten eller rätten skall ha upptagit och avgjort klagomålen. I lagtexten (48 och 49 §§ ävensom 88 §) ha dock intagits föreskrifter, varigenom kraven på skyndsamhet i viss mån blivit tillgodosedda. Utskottet vill för sin del uttala önskvärdheten av att de militära målen så långt möjligt är givas förtursrätt hos såväl åklagaren som rätten, så att deras snabba avgörande icke äventyras.

52 §.

Åklagaren har i denna paragraf givits rätt att fullfölja talan mot beslut i disciplinmål, varigenom disciplinstraff ålagts eller fråga om förverkandepå-

följd prövats, under den förutsättningen, att han finner det ur allmän synpunkt påkallat.

I det disciplinära förfarandet inför den bestraffningsberättigade förekommer icke någon åklagare såsom företrädare för de allmänna intressena. Denna omständighet kan emellertid icke anses utgöra hinder för att åklagaren tillåtes föra talan mot beslut i sådana mål. Begränsningen av åklagarens klagorätt till fall, då denne finner det ur allmän synpunkt påkallat att fullfölja talan, har varit nödvändig för att undvika, att åklagarna belastas med en i det överväldigande flertalet fall obehörlig granskning av alla beslut i disciplinmål. Överklagande kan vara ur allmän synpunkt påkallat utöver i sådana fall, där ett prejudikatintresse föreligger, även i mål, som väckt allmän uppmärksamhet och där det exempelvis med hänsyn till förhållandena inom krigsmakten är önskvärt att målet blir föremål för domstols prövning.

9 KAP.

57 §.

I 9 kapitlet ha givits närmare bestämmelser rörande tidpunkten, då beslut i disciplinmål få verkställas, i 53—56 §§ beträffande beslut, varigenom disciplinbot och arreststraff ålagts, och i 57 § rörande beslut, varigenom ersättningsskyldighet ålagts. Däremot innehåller kapitlet icke i fråga om förverkandepåföljd någon motsvarande bestämmelse, som anger tidpunkten, då äganderätten till den förverkade egendomen övergår å kronan. Uppenbarligen bör denna tidpunkt inträffa först då det beslut, varigenom förverkandepåföljd ålagts, vunnit laga kraft mot såväl åklagaren som dem, vilka äga rätt till den förverkade egendomen, d. v. s. tidigast en månad efter beslutets meddelande. Till undvikande av oklarhet på denna punkt föreslår utskottet, att i 57 § som ett första stycke inskjutes ett stadgande, att beslut i disciplinmål, varigenom egendom förverkats, icke må gå i verkställighet, innan beslutet vunnit laga kraft. Den i propositionen under denna paragraf föreslagna bestämmelsen avseende beslut om åläggande av ersättningsskyldighet kommer enligt utskottets förslag att i oförändrad lydelse ingå som ett andra stycke i paragrafen.

10 KAP.

Beträffande ersättningsmålen ha icke i lagförslaget intagits några närmare regler angående den utredning inom förbanden, som måste föregå anhängiggörandet av sådana mål. Erforderliga bestämmelser härom förutsätts i 60 § andra stycket komma att meddelas i administrativ ordning. Det kan anmärkas, att motsvarande föreskrifter såvitt angår utredningen i disciplinmål blivit föremål för utförlig reglering i lagförslaget. Utskottet vill dock icke motsätta sig den föreslagna anordningen, varigenom åt Kungl.

Målet överlämnas att giva närmare föreskrifter rörande den förberedande undersökningen i de militära tvistemålen.

12 KAP.

I förevarande kapitel givas i den inledande 70 § allmänna regler, varigenom krigsmaktens olika avdelningar läggas under vissa underrätters domvärjo. Dessa bestämmelser utbyggs sedan genom kompletterande och alternativa forumregler för de särskilda fallen i de följande paragraferna (71—76 §§). Reglerna torde täcka även den i 1 kap. 3 a § förslaget till lag om ändring i strafflagen omnämnda situationen, att krigsman skall dömas vid svensk domstol för brott, som han begått utom riket där avdelning av krigsmakten befinner sig.

Avgörandet vilken domstol som i det enskilda fallet skall väljas ankommer enligt vanliga grunder i de fall, då allmän åklagare för talan, på denne. Mången gång synes dock, innan beslut i denna del träffas, samråd böra äga rum med vederbörande militära chefer och även den enskilda partens mening inhämtas. Då fråga är om militärt tvistemål, torde motsvarande prövning böra åvila den som företräder kronan.

77 §.

En och samme befattningshavare kan stundom vara berättigad att utöva disciplinär bestraffningsrätt vid flera olika avdelningar av krigsmakten. Den i förevarande paragraf upptagna regeln att klagan över beslut i disciplin- och ersättningsmål skall upptagas av domstolen för den avdelning, vid vilken målet avgjorts, måste i sådana fall särskilt beaktas. Utskottet vill framhålla, att talan sålunda icke skall automatiskt upptagas av domstolen för den avdelning, som den bestraffningsberättigade själv tillhör.

78 §.

I fråga om ämbetsbrott gälla i svensk rätt i betydande omfattning särskilda forumregler. Huvudprincipen är därvid att högre befattningshavare svara för fel och försummelse i tjänsten inför hovrätt eller högsta domstolen, medan beträffande sådana brott begångna av andra befattningshavare de vanliga forumreglerna vanligen skola följas. De militära befattningshavarna intaga i detta hänseende för närvarande en särställning, i det enligt den nuvarande ordningen åtal i militära mål utan avseende å den lagfördes tjänsteställning i regel upptages av krigsdomstol i första instans.

När nu den militära rättsskipningen i möjligaste mån skall anpassas till rättsordningen i allmänhet, har departementschefen liksom också utredningen hyst den uppfattningen, att även vad gäller forum vid ämbetsbrott likställighet bör införas mellan civila och militära befattningshavare.

Departementschefen har därför i propositionen såsom ett första stycke i paragrafen föreslagit en lagregel av innehåll bl. a., att mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av ämbetsbrott av den, som bestrider regementschefs eller därmed likställd eller högre befattning, skall omedelbart upptagas i hovrätt. Härjämte föreslås ett andra stycke, enligt vilket Kungl. Maj:t tillägges befogenhet att föreskriva samma forumregel även beträffande andra befattningshavare vid krigsmakten.

Bestämmelserna om forum för de statliga befattningshavarna vad gäller av dem begångna ämbetsbrott finnas intagna i författningar av skiftande kvalitet. Om man bortser från reglerna i detta avseende för prästerliga befattningshavare, vilka regler ha kyrkolags natur, synes den grundsatsen i allmänhet ha iakttagits, att forumfrågan såvitt angår domare reglerats i lag men i fråga om övriga ämbets- och tjänstemän i vederbörande verks instruktion eller liknande av Kungl. Maj:t utfärdad författning. Med hänsyn till den särställning, som den dömande maktens företrädare intaga i olika avseenden enligt svensk rätt, har tydligen forumfrågan för deras del ansetts som en Konungens och riksdagens gemensamma angelägenhet, medan det befunnits tillkomma Kungl. Maj:t att i fråga om övriga statliga ämbets- och tjänstemän själv bestämma det forum, inför vilket dessa skola ha att svara för ämbetsbrott.

Olika meningar kunna i och för sig göra sig gällande rörande lämpligheten av att Kungl. Maj:t äger denna befogenhet. Enligt utskottets mening böra dock i nuvarande läge så långt möjligt är samma regler tillämpas beträffande de militära befattningshavarna som för de civila. Från dessa utgångspunkter har utskottet funnit riktigast att föreslå en förändrad lydelse av förevarande paragraf. Vid dess omredigering har 2 kap. 2 § rättegångsbalken tjänat utskottet såsom förebild. Enligt detta lagrum tillkommer det hovrätt att som första domstol upptaga mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av ämbetsbrott av underrättsdomare eller annan ämbets- eller tjänsteman, mot vilken åtal för sådant brott enligt lag eller författning skall väckas i hovrätt. De bestraffningsberättigade militära befattningshavare, vilka närmare angivas i 3 kap. i förevarande lagförslag, utöva dömande funktioner. Det skulle därför varit följdriktigast, om i lagen utsagts, att bestraffningsberättigad befattningshavare skulle för ämbetsbrott svara inför hovrätt. Praktiska skäl ha emellertid talat för att bibehålla propositionens uttryckssätt, när det gäller att ange den grupp, som enligt lag skall svara inför hovrätt, d. v. s. orden »den som bestrider regementschefs eller därmed likställd eller högre befattning». Under fredsförhållanden falla flertalet bestraffningsberättigade befattningshavare in under denna bestämning. Sålunda torde som regel de i 12 § omnämnda bestraffningsberättigade befattningshavarna bestrida lägst regementschefs eller motsvarande befattning. Utskottet anser sig därför kunna godtaga nyss återgivna uttryck i propositionen.

I fråga om övriga militära befattningshavare bör liksom beträffande de civila ämbets- och tjänstemännen det lämnas Kungl. Maj:t fritt att i instruk-

tioner eller liknande författningar reglera forumfrågan. Utskottet utgår därvid från att Kungl. Maj:t kommer att vid begagnande av denna sin befogenhet tillämpa samma principer som i fråga om de civila befattningshavarna. Det kan anmärkas, att redan nu militära befattningshavare i de till krigsmakten hörande centrala förvaltningsmyndigheterna enligt stadganden i för verken utfärdade instruktioner fått sig anvisad hovrätt som forum vid ämbetsbrott i samma utsträckning som gäller för motsvarande befattningshavare i civila verk.

Då Kungl. Maj:t enligt vad nu sagts redan äger den befogenhet, som bestämmelsen i 78 § andra stycket i förslaget avser att skänka, föreslår utskottet att stycket får utgå.

14 KAP.

88 §.

I denna paragraf liksom också i motsvarande bestämmelse i 99 § i följande kapitel har föreskrivits, att utsättande av förhandling i militärt mål bör ske efter samråd med vederbörande chef. Därmed bör enligt utskottets mening förstås den chef, som har bästa förutsättningar att med hänsyn till tjänstgöringsförhållanden för dem, som skola inställa sig vid domstolen, och övriga omständigheter föreslå den ur militär synpunkt lämpligaste tidpunkten för målets förekomst vid rätten. Vanligen lär närmast komma i fråga chefen för det förband, där den misstänkte eller den ersättningsskyldige tjänstgör.

I anslutning till föreskriften i andra stycket av paragrafen om utsättande av särskilt sammanträde vill utskottet erinra om vad utskottet ovan under 8 kap. anfört om vikten av skyndsamhet vid handläggningen och avgörandet av militära mål.

15 KAP.

98 §.

Krigsrättsnämndemännen skola enligt denna paragraf utses av Kungl. Maj:t eller den myndighet, Kungl. Maj:t bestämmer. Enligt utskottets mening böra till krigsrättsnämndemän företrädesvis utses personer, som äro eller varit nämndemän vid sådana allmänna underrätter, som bruka fungera såsom domstol för avdelning av krigsmakten. Dessa kunna förutsättas redan i fredstid ha vunnit erfarenhet av militära mål, vilket kan väntas underlätta krigsrätternas arbete.

I förevarande paragraf har också föreskrivits, att militär krigsrättsnämndeman i mål, där officer eller underofficer är svarande, icke får tillhöra samma regemente som svaranden. Med regemente torde i detta sammanhang böra förstås såväl fredsförbandet som i förekommande fall det krigsorganiserade förbandet.

102 §.

Närmare föreskrifter ha i förevarande lagförslag icke lämnats rörande krigsfiskals kompetens, liksom icke heller i rättegångsbalken intagits bestämmelser om vilka krav som i fråga om utbildning skola ställas på de allmänna åklagarna. Frågan om bland vilka innehavarna av krigsfiskalsbefattningarna skola rekryteras har departementschefen lämnat öppen. Utskottet förutsätter emellertid, att till krigsfiskaler i första hand utses personer med åklagarutbildning och, därest sådana icke finnas att tillgå, i vart fall personer med juridisk examen.

104 §.

Förhållandena i fält torde ofta vara sådana, att, sedan förhandling hålits, krigsrätten måste meddela dom i målet i enskild parts frånvaro. Det är i dylika fall angeläget, att delgivning av domen sker med den dömde ofördörligen, såsom är stadgat i 42 § såvitt avser beslut i disciplinmål.

Förslaget till lag om införande av militära rättegångslagen.

1 §.

Det nära samband, som råder mellan den strafflagsreform, som utskottet närmare behandlat i sitt utlåtande nr 39, och revisionen av det militära rättegångsväsendet, nödvändiggör att båda lagkomplexen träda i kraft samtidigt. Utskottet har icke funnit de konstitutionella betänkligheter, som anförs gentemot ett ikraftträdande av den militära rättegångslagen den 1 januari 1949, vara av den tyngd, att de kunna utgöra hinder för ett genomförande av reformen från och med nämnda dag. Utskottet tillstyrker därför bifall till förevarande paragraf.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 24 kap. 22 § rättegångsbalken.

I lagförslaget ha icke intagits några särskilda bestämmelser rörande häktning i militära mål. Rättegångsbalkens regler skola sålunda enligt huvudregeln i 6 § förslag till militär rättegångslag komma att bliva i allo tillämpliga i denna del.

För närvarande gäller att militärhäkte kan anlitas för förvaring av häktad, som är anställd vid krigsmakten eller fullgör tjänstgöringsskyldighet såsom värnpliktig eller häktats med anledning av uteblivande från honom i sådan egenskap åliggande tjänstgöring. Användandet av militärhäkte är icke begränsat till fall, då häktning skett med anledning av brott, som skall beivras enligt militär rättegångsordning.

I 24 kap. 22 § rättegångsbalken har beträffande förvaring av häktad stadgats, att den häktade skall utan dröjsmål föras till allmänt häkte. Finnes det vara av synnerlig vikt, att den häktade för utredning angående brott,

som föranlett häktningen, eller annat brott, för vilket han misstänkes, förvaras å annan plats, må dock på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren rätten förordna, att med överförandet skall tills vidare anstå. Rätten, undersökningsledaren eller åklagaren äger jämväl besluta, att den häktade, sedan han överförs till allmänt häkte, skall för förhör eller annan åtgärd inställas å plats utom häktet.

Utredningen uttalade på denna punkt, att då det gällde häktning i militära mål, några särbestämmelser rörande förvaringen av den häktade icke torde vara påkallade i vidare mån än att liksom för närvarande möjlighet borde beredas att för ändamålet anlita militärhäkte. I sådant avseende syntes lämpligen böra föreskrivas, att krigsman, vilken häktats med anledning av brott, som skulle prövas i den för militära mål stadgade ordningen, finge förvaras i militärhäkte, där sådant funnes tillgängligt. Det kunde enligt utredningens mening icke anses befogat att låta den föreslagna bestämmelsen gälla andra fall än då häktningen skett i militärt mål.

I det inom departementet upprättade utkastet hade intagits en bestämmelse av innehåll, att häktad krigsman i stället för att föras till allmänt häkte finge förvaras i militärhäkte. Stadgandet skilde sig sålunda från utredningens förslag därutinnan, att begränsningen till fall, då häktningen skett i militärt mål, bortfallit.

Vid utkastets remissbehandling föranledde den föreslagna bestämmelsen icke någon erinran. Göta hovrätt uttalade dock att bestämmelsen, som i och för sig ansågs lämplig, icke syntes ha sin rätta plats i en militär rättegångslag.

Utskottet delar den uppfattning, som kommit till uttryck i utkastet, att häktad krigsman skall kunna förvaras i militärhäkte. Detta torde även ha varit departementschefens ståndpunkt. Denne avstod emellertid från att förorda införande av någon särskild bestämmelse i ämnet av den orsaken, att uttrycket » allmänt häkte » i 24 kap. 22 § rättegångsbalken ansågs kunna inkludera även militärhäkte.

Denna ståndpunkt torde emellertid icke vara hållbar. Såväl historiskt som i gängse språkbruk lærer allmänt häkte avse förvaringslokaler inom fångvårdsanstalt samt stads- och häradshäkten. Däremot räknas exempelvis icke polisarrester till allmänt häkte. Innebörden av begreppet militärhäkte är icke fullt klar. I den straffrättslagstiftning, som utskottet behandlat i sitt utlåtande nr 39 och som är avsedd att träda i kraft samtidigt med den militära rättegångslagen, återfinnes i 4 § lagen om disciplinstraff för krigsmän ett stadgande, att disciplinstraff skall verkställas i militärhäkte. Med utgångspunkt härifrån och under hänsynstagande till motiven till detta lagrum synas under beteckningen militärhäkte böra hänföras i första hand de arrestlokaler, som finnas uppförda i anslutning till de militära etablissemangen i och för förvaring av personer, som berövats friheten, eller för sådant ändamål inretts ombord å fartyg samt andra lokaler, som eljest kommit att mera stadigvarande brukas för nyssnämnda ändamål. Som militärhäkte böra därutöver även betecknas sådana lokaler, fyllande vissa i admi-

nistrativ ordning fastställda krav i fråga om storlek, belysning och bevakning m. m., vilka under fältförhållanden eller liknande omständigheter, då fasta arrestlokaler icke finnas att tillgå, tillfälligtvis få tagas i anspråk för verkställighet av arreststraff. Under dylika förhållanden kan t. o. m. tält komma ifråga som militärhäkte. De fasta arrestlokalerna torde knappast kunna betecknas som allmänt häkte. I varje fall äro icke tillfälliga arrestlokaler dit hänförliga.

För att tillgodose önskemålet om att militärhäkte skall kunna användas för förvaring av häktad krigsman måste en lagändring företagas. Ett stadgande om att häktad krigsman må förvaras i militärhäkte avser icke särskilt den militära rättegångsordningen. Föreskriften bör därför, enär den gäller även andra mål än militära, intagas bland de allmänna bestämmelserna om behandling av häktad, vilka återfinnas i rättegångsbalken. Utskottet anser sig därför böra föreslå den ändringen av 24 kap. 22 § rättegångsbalken att till första punkten, enligt vilken den som är häktad utan dröjsmål skall föras till allmänt häkte, göres ett tillägg av innehåll, att häktad krigsman må dock i stället föras till militärhäkte. Återstoden av paragrafen bör bilda ett särskilt stycke, vari på grund av den föreslagna ändringen måste företagas smärre jämkningar.

Utskottet har icke i övrigt funnit anledning till erinran mot de i propositionen framlagda lagförslagen.

Med stöd av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i förslaget till militär rättegångslag — måtte för sin del antaga följande förslag till

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)***1) Militär rättegångslag.**

Härigenom förordnas som följer.

FÖRSTA AVDELNINGEN.**Allmänna bestämmelser.****1 KAP.****1 §.**

Militära mål skola handläggas vid allmän domstol, där de ej enligt denna lag handläggas av befattningshavare vid krigsmakten såsom disciplinmål eller ersättningsmål. Att i vissa fall under krig, beredskapstillstånd och beredskapsövning krigsrätt är första domstol i militära mål, därom stadgas i 95 §.

2 §.

Med krigsman avses i denna lag den som är underkastad ansvar såsom krigsman enligt 26 kap. 21 § eller 27 kap. 14 § strafflagen.

3 §.

Såsom militära brottmål anses enligt denna lag:

1. mål om ansvar för sådant av krigsman förövat brott som omförmåles i något av följande kapitel eller lagrum i strafflagen, nämligen 11 kap. 9 och 10 §§ därest den brottslige vid gärningens begående var iklädd militär tjänstedräkt, 19, 20, 21, 22 och 24 kap. därest brottet angått krigsmakten tillhörig eller för dess behov avsedd egendom, 25 kap. 1—4 och 9 §§ samt 26 och 27 kap.; 2. mål om ansvar för annat i strafflagen omförmålt brott som krigsman förövat med anledning av den förfördelades eller sin egen tjänst vid krigsmakten eller ock mot myndighet eller annat organ tillhörande krigsmakten; 3. mål om ansvar i andra fall för brott varigenom krigsman åsidosatt sin tjänsteplikt; samt	1. mål om ansvar för sådant av krigsman förövat brott som omförmåles i något av följande kapitel eller lagrum i strafflagen, nämligen 11 kap. 10 och 11 §§, därest den brottslige vid gärningens begående var iklädd militär tjänstedräkt, 19, 20, 21, 22 och 24 kap. därest brottet angått krigsmakten tillhörig eller för dess behov avsedd egendom, 25 kap. 1—4 och 9 §§ samt 26 och 27 kap.;

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

4. mål om ansvar för brott varigenom någon som ej är krigsman men innehar tjänst vid krigsmakten åsidosatt sin tjänsteplikt.

Vad i denna lag stadgas om militära brottmål skall äga motsvarande tillämpning i fråga om domstols befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel med anledning av brott som är av beskaffenhet att fråga om ansvar därför skall handläggas som militärt mål.

Såsom militärt brottmål anses icke mål som enligt vad särskilt är stadgat skall upptagas av annan civil myndighet än domstol.

4 §.

Under beredskapstillstånd och då riket är i krig skola, i den omfattning Konungen bestämmer, till militära brottmål hänföras jämväl mål om ansvar å krigsman för annat än i 3 § omförmält brott av vad beskaffenhet det vara må.

5 §.

Till militära tvistemål hänföras mål som, utan att tillika röra ansvar, angå fråga

1. om enskilt anspråk på grund av brott som är av beskaffenhet att fråga om ansvar därför skall handläggas som militärt mål; eller

2. om anspråk på ersättning i annat fall för förlust av eller skada å krigsmakten tillhörig eller för dess behov avsedd egendom, såframt anspråket grundas å förpliktelse med anledning av tjänst vid krigsmakten.

Såsom militärt tvistemål anses icke anmärkningsmål.

6 §.

Med avseende å rättegången i militära mål gäller i tillämpliga delar, där ej i denna lag eller eljest är särskilt stadgat, vad om rättegång är i allmänhet föreskrivet; disciplinstraff skall därvid anses lika med böter.

ANDRA AVDELNINGEN.

Om den handläggning av militära mål som ankommer på befattningshavare vid krigsmakten m. m.

2 KAP.

Om disciplinmål.

7 §.

Har krigsman förövat brott av beskaffenhet att fråga om ansvar därför skall handläggas som militärt mål, må i de fall som nedan sägs straff för brottet åläggas av befattningshavare vid krigsmakten.

Militärt brottmål som sålunda handlagges av befattningshavare vid krigsmakten benämnes disciplinmål.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

8 §.

Straff må åläggas i disciplinmål allenast om den misstänkte står under militärt befäl och straffet finnes böra bestämmas till arrest i högst femton dagar eller disciplinbot.

Den som tillhör hemvärnet eller eljest förbundit sig att såsom frivillig fullgöra krigstjänst må dock bestraffas i disciplinmål, ändå att han vid tiden för bestraffningens åläggande ej står under militärt befäl.

9 §.

För följande i strafflagen omförmälda brott må, där ej annat följer av 10 §, straff åläggas i disciplinmål:

1. brott som sägs i 11 kap. 9 eller 10 §, därest den brottslige vid gärningens begående var iklädd militär tjänstedräkt; 1. brott som sägs i 11 kap. 10 eller 11 §, därest den brottslige vid gärningens begående var iklädd militär tjänstedräkt;

2. brott som avses i 22 kap. 2, 4 eller 7 § eller 24 kap. 2 §, därest fråga är om krigsmakten tillhörig eller för dess behov avsedd egendom som lämnats åt den brottslige för begagnande;

3. brott som sägs i 25 kap. 4 § eller 26 kap. 18 §, dock ej då fråga är om sådan förseelse vid manövrering eller navigering av krigsmaktens fartyg eller luftfartyg, som någon för dess säkerhet ansvarig krigsman begått under utövande av befäl å detsamma eller, om fartyget var luftfartyg, såsom förare därå; samt

4. brott varom förmäles i 26 kap. 1, 4, 7—9 eller 11—16 §§ eller 27 kap. 4 §.

10 §.

Ändå att brottet är sådant som i 9 § sägs, må straff därför ej åläggas i disciplinmål:

1. om tillika är fråga om förverkande av egendom och denna fråga ej må prövas i disciplinmål;

1. om annan målsägande än kronan finnes och denne förklarar sig ämna föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet eller eljest påfordrar att målet handlägges vid domstol; eller

2. om kronan är målsägande och ersättningsskyldighet för den genom brottet uppkomna förlusten eller skadan ej må åläggas disciplinmål.

2. om annan målsägande än kronan finnes och denne förklarar sig ämna föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet eller eljest påfordrar att målet handlägges vid domstol; eller

3. om kronan är målsägande och ersättningsskyldighet för den genom brottet uppkomna förlusten eller skadan ej må åläggas i disciplinmål.

11 §.

Vid åläggande av disciplinstraff skall den bestraffningsberättigade jämväl pröva om egendom som tagits i beslag i målet skall vara förverkad.

Vid åläggande av disciplinstraff skall den bestraffningsberättigade jämväl pröva om egendom som tagits i beslag i målet skall vara förverkad; dock skall vad sålunda är

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

stadgat icke äga tillämpning, om värdet av det beslagtagna överstiger tvåhundra kronor.

I disciplinmål må ock åläggas ersättningsskyldighet till kronan enligt vad därom stadgas i 10 kap.

3 KAP.

Om de befattningshavare som äga bestraffningsrätt i disciplinmål.

12 §.

Bestraffningsrätt i disciplinmål tillkommer nedannämnda befattningshavare, envar över den personal som står under hans befäl, nämligen

1. cheferna för försvarsstaben, armén, marinen och flygvapnet;
2. militärbefälhavare och annan omedelbart under chefen för armén lydande chef, försvarsområdesbefälhavare samt chef för regemente eller därmed likställt förband vid armén av lägst regementsofficers grad eller tjänsteklass;
3. marindistriktschef, chef för örlogsstation eller örlogsvarv, inspektören för kustartilleriet, chef för kustartilleriförsvar och chef för regemente eller därmed likställt förband vid kustartilleriet av lägst regementsofficers grad eller tjänsteklass;
4. chef för flygeskader, flygflottilj eller därmed likställt förband vid flygvapnet av lägst regementsofficers grad eller tjänsteklass, så ock chef för flygbasområde; samt
5. den som innehar befäl över nu nämnda befattningshavare.

13 §.

Befogenhet som i 12 § sägs tillkommer ock, även om det ej följer redan av nämnda paragraf, följande befattningshavare där de äro av lägst regementsofficers grad eller tjänsteklass, nämligen

1. kommandant, platsbefälhavare och chef för skola, kommendering, verk eller inrättning som ej tillhör visst förband inom krigsmakten;
2. chef för detacherad avdelning eller för sådan avdelning av förband som är varaktigt förlagd å annan ort än förbandet;
3. chef för fartygsförband eller fartyg;
4. sektionschef och därmed likställd chef vid kustartilleriförsvar; samt
5. i de fall Konungen bestämmer annan befattningshavare vid krigsmakten.

Har befattningshavare som avses i första stycket 1—5 lägre grad eller tjänsteklass än regementsofficer, må försvarsgrenschefen uppdraga åt annan befattningshavare av lägst sådan grad eller tjänsteklass att, utan hinder av att denne icke äger befälsrätt över den personal varom är fråga, utöva bestraffningsrätt över personalen. Skulle detta med hänsyn till tjänstgöringsförhållandena medföra avsevärd olägenhet och har den lägre befattningshavaren kaptens grad eller tjänsteklass, må bestraffningsrätten anförtros åt honom, om det finnes lämpligen kunna ske.

14 §.

I fall som avses i 8 § andra stycket tillkommer bestraffningsrätten befattningshavare som ägde sådan rätt över den brottslige, när denne senast stod under militärt befäl.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

15 §.

Uppkommer fråga att i disciplinmål bestraffa någon som endast för kortare tid eller för särskild tjänsteförrättning står under befäl av viss bestraffningsberättigad befattningshavare, må på dennes begäran bestraffningsrätten för särskilt fall i stället utövas av den som eljest närmast äger bestraffningsrätt över den brottslige.

16 §.

Vad i rättegångsbalken är stadgat om jäv mot domare skall i tillämpliga delar gälla i fråga om bestraffningsberättigad befattningshavare.

Är chef å fartyg, som befinner sig i främmande farvatten, av jäv hindrad att utöva honom tillkommande bestraffningsrätt och finnes ej där högre bestraffningsberättigad chef, må bestraffningsrätten i stället utövas av närmast lägre å fartyget tjänstgörande förman där denne är av minst kaptens grad eller tjänsteklass.

17 §.

Under beredskapstillstånd och då riket är i krig äger Konungen, i den mån förhållandena därtill föranleda, förordna att befattningshavare som har lägst underofficers grad eller tjänsteklass skall äga bestraffningsrätt i disciplinmål över underlydande personal, ändå att sådan rätt icke eljest tillkommer honom.

4 KAP.

Om auditör.

18 §.

För att biträda bestraffningsberättigade befattningshavare vid handläggningen av disciplinmål och i övrigt i de hänseenden, varom i denna lag eller eljest är föreskrivet, skola finnas auditörer.

Auditörer förordnas, envar hos en eller flera bestraffningsberättigade befattningshavare, i den omfattning Konungen bestämmer. Är ej auditör förordnad hos viss befattningshavare, skall den auditör vara behörig, som förordnats att biträda närmast högre bestraffningsberättigade befattningshavare.

19 §.

Auditör förordnas av Konungen.

Där så anses erforderligt förordnar Konungen vice auditör att vid förhinder för auditören träda i hans ställe. Konungen meddelar ock närmare bestämmelser om beviljande av ledighet och förordnande av vikarie för auditör.

Auditör må endast den vara som uppfyller villkoren för utövande av domarämbete. Innan auditör inträder i tjänstgöring skall han hava avlagt domared.

Vad i rättegångsbalken är stadgat om jäv mot domare skall i tillämpliga delar gälla i fråga om auditör.

20 §.

Auditör är jämte den bestraffningsberättigade ansvarig för beslut som denne fattar på tillstyrkan av auditören.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

5 KAP.

Om anmälan och utredning.

21 §.

Anmälan om brott av beskaffenhet att fråga om ansvar därför skall handläggas som militärt mål må göras, förutom hos åklagare eller polismyndighet, hos den befattningshavare som i disciplinmål närmast äger bestraffningsrätt över den misstänkte.

Är krigsman målsägande, må han göra anmälan utan iakttagande av vad i tjänstereglementen eller eljest finnes föreskrivet om anmälans befordran i tjänsteväg.

22 §.

Har bestraffningsberättigad befattningshavare på grund av anmälan eller eljest erhållit kännedom om brott som avses i 21 §, skall han genast hänskjuta målet till åklagaren:

1. om i målet finnes annan målsägande än kronan;
2. om straff för brottet ej må åläggas i disciplinmål;
3. om den bestraffningsberättigade enligt 29 § förordnat om den misstänktes gripande;
4. om det finnes skäl antaga att straffet ej kommer att stanna vid arrest i högst femton dagar, disciplinbot eller böter;
5. om det kan förutses att nöjaktig utredning om brottet ej skall kunna åstadkommas genom den bestraffningsberättigades försorg;
6. om den bestraffningsberättigade eljest på grund av sakens beskaffenhet finner synnerliga skäl föreligga att målet handläggas vid domstol; eller
7. om civil myndighet har att verkställa utredning angående annat brott, som den misstänkte antages hava begått, och ej genom målets hänskjutande vållas uppskov, som är till avsevärt men för krigslydnanden.

Målet skall hänskjutas till åklagare vid den underrätt som enligt vad i 70 eller 95 § sägs är domstol för avdelningen, enligt den fördelning av uppgifterna mellan olika åklagare som Konungen bestämt, eller i fall som avses i 78 § till justitiekanslern.

Om målet icke hänskjutes till åklagare och förundersökning angående brottet ej ändock inletts av civil myndighet, skall utredning om brottet ske vid militärförhör. Finnes tillrättavisning vara tillfyllest, gäller vad i 67 § stadgas. Prövas saken vara av så ringa vikt, att den bör helt förfalla, är förhör ej erforderligt.

23 §.

Föreligger fara att bevis går förlorat eller att utredningen eljest avsevärt försvåras, skall den bestraffningsberättigade, ändå att målet skall hänskjutas till åklagaren, dessförinnan företaga den utredning som ej lämpligen bör anstå.

24 §.

Militärförhör skall äga rum så snart ske kan.

Förhöret hålles av bestraffningsberättigad befattningshavare eller den han i allmänhet eller för visst fall förordnat. Sådant förordnande bör i första hand lämnas åt bataljonschef eller den som har motsvarande befattning. Förhørsledaren skall i varje fall hava högre grad eller tjänsteklass än den med vilken förhöret hålles och lägst kompanichefs eller likställd befattning.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

Vid förhöret skall den misstänkte få tillfälle att förklara sig; i övrigt skall iakttas vad som erfordras för utredning av brottets beskaffenhet och prövning av den misstänktes straffbarhet. Där så ske kan, bör någon av den misstänktes förmän eller med honom jämställda närvara vid förhöret.

Över förhöret skall föras protokoll. Den som håller förhöret är ansvarig för protokollets riktighet.

Närmare bestämmelser om militärförhör meddelas av Konungen.

25 §.

Vid utredning om brott genom militärförhör äger den bestraffningsberättigade erhålla nödigt biträde av åklagare eller polismyndighet.

26 §.

Om den bestraffningsberättigade, sedan utredning vid militärförhör påbörjats, erhåller underrättelse att förundersökning angående brottet inletts av civil myndighet, skall förstnämnda utredning avbrytas och handlingarna i målet överlämnas till undersökningsledaren.

27 §.

Jämväl sedan utredning vid militärförhör påbörjats skall den bestraffningsberättigade, om skäl som i 22 § första stycket sägs finnes föreligga, hänskjuta målet till åklagaren.

De samma gäller, om den bestraffningsberättigade efter avslutat militärförhör finner straffet böra bestämmas till böter.

Att i visst fall, då bestraffningsberättigad befattningshavare förordnat om beslag, målet skall hänskjutas till åklagaren, därom stadgas i 37 §.

28 §.

Då bestraffningsberättigad befattningshavare hänskjuter mål till åklagare, skall han översända handlingarna i målet samt skriftligen angiva på vilken i denna lag bestämd grund hänskjutandet sker.

6 KAP.

Om tvångsmedel.

29 §.

Förekomma mot krigsman skäl till anhållande, må befattningshavare som äger bestraffningsrätt över honom förordna att han skall gripas. I sådant fall skall vad i 24 kap. 7 § tredje stycket och 8 § rättegångsbalken stadgas äga motsvarande tillämpning.

30 §.

Förman äger förordna att underlydande skall tagas i förvarsarrest:

1. om den underlydande begått förseelse av svårare beskaffenhet och det för krigslydnadens upprätthållande finnes vara av synnerlig vikt att han ej lämnas på fri fot; eller

2. om han gjort sig skyldig till rymning och det skäligen kan befaras att han ånyo avviker.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Krigsman som, då riket är i krig, gör sig skyldig till undanhållande må ock tagas i förvarsarrest, om särskilda skäl äro därtill.

31 §.

Har den som förordnat om förvarsarrest ej bestraffningsrätt över den arresterade, skall han omedelbart och sist inom tjugufyra timmar underätta den närmast bestraffningsberättigade om arresteringen och skälen därför. Kan förbindelse med den bestraffningsberättigade ej uppnås inom sålunda föreskriven tid, skall underrättelsen lämnas så snart sådan förbindelse erhållits. Den bestraffningsberättigade åligger att omedelbart besluta, om åtgärden skall bestå eller den arresterade frigivas.

32 §.

Förekomma ej längre skäl att kvarhålla den arresterade, skall han omedelbart frigivas.

33 §.

Är i mål, som hänskjutes till åklagare, någon tagen i förvarsarrest, skall vid målets överlämnande åklagaren underrättas därom samt om skälen för arresteringen.

Har den bestraffningsberättigade erhållit underrättelse att förundersökning redan inletts av civil myndighet angående det brott som föranlett arresteringen, skall han omedelbart lämna undersökningsledaren underrättelse som nu sagts.

34 §.

Har den bestraffningsberättigade ej inom fyra dagar från den dag, då han förordnade om förvarsarrest eller mottog underrättelse att annan förman förordnat därom, hänskjutit målet till åklagare eller avgjort målet, skall den arresterade omedelbart frigivas.

Är riket i krig och kan förbindelse med åklagaren ej uppnås inom sålunda föreskriven tid, skall dock tiden i stället utgå dagen efter den då sådan förbindelse erhållits.

Därest ansvarsfrågan upptages till handläggning i disciplinmål, må förvarsarresten ej i något fall bestå längre än till dess den bestraffningsberättigade avgjort målet.

35 §.

I fråga om behandlingen av den som tagits i förvarsarrest skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat beträffande anhållen, dock med iakttagande av att vad som sägs om anhållningsmyndighet i stället skall avse bestraffningsberättigad befattningshavare.

36 §.

Krigsman som inom område eller utrymme som nyttjas av krigsmakten eller, iklädd militär tjänstedräkt, på allmän plats uppträder berusad, så att det framgår av hans åtbörder eller tal, eller eljest stör allmän ordning eller ordningen inom krigsmakten må enligt förmans förordnande tagas i förvar. Den omhändertagne må ej hållas i förvar längre än som betingas av det ändamål som föranlett omhändertagandet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

37 §.

Bestraffningsberättigad befattningshavare må i anledning av brott, för vilket underlydande är misstänkt, förordna om beslag, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning, där sådan befogenhet enligt lag tillkommer åklagare.

Begär den som sålunda drabbats av beslag rättens prövning därav, skall det mål, i vilket förordnande om beslaget meddelats, omedelbart hänskjutas till åklagaren.

Har ej mål, vari förordnats om beslag, hänskjutits till åklagaren eller avgjorts av den bestraffningsberättigade inom två veckor sedan beslaget verkställdes, skall beslaget omedelbart hävas. Då riket är i krig skall dock vad i 34 § andra stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

7 KAP.

Om handläggning av disciplinmål.

38 §.

Innan disciplinstraff ålägges skall den bestraffningsberättigade inhämta auditörens yttrande i målet, särskilt angående brottets beskaffenhet och det straff som bör åläggas samt, i förekommande fall, om förverkande av egendom och om ersättningskyldighet till kronan.

Den bestraffningsberättigade skall ock eljest, innan beslut meddelas i disciplinmål, inhämta yttrande av auditören, om det med hänsyn till sakens beskaffenhet finnes erforderligt och utan olägenhet kan ske.

39 §.

Under beredskapstillstånd och då riket är i krig, så ock eljest då avdelning för övning eller annat ändamål befinner sig på avlägsen ort, må beslut som sägs i 38 § första stycket meddelas utan att yttrande från auditören inhämtats, om auditörens hörande skulle medföra avsevärt uppskov och det för krigslydnadens eller ordningens upprätthållande finnes nödigt att den brottslige skyndsamt bestraffas.

40 §.

Har den bestraffningsberättigade ej själv hållit militärförhöret, skall han, där det utan avsevärd olägenhet kan ske, personligen höra den misstänkte, om anledning förekommer att ålägga honom arrest i mera än åtta dagar, så ock eljest om den misstänkte ej fyllt aderton år eller han gjort framställning om sådant förhör.

Vid förhör som den bestraffningsberättigade själv håller bör jämväl auditören vara tillstådes, om den bestraffningsberättigade med hänsyn till brottets svårhetsgrad eller sakens beskaffenhet i övrigt finner det erforderligt och det utan avsevärd olägenhet kan ske. Auditören äger därvid framställa de frågor till den misstänkte, vilka han anser kunna tjäna till upplysning i målet.

41 §.

Över bestraffningsberättigad befattningshavares handläggning av disciplinmål skall föras protokoll, vari antecknas auditörens yttrande och den bestraffningsberättigades beslut samt, där förhör hållits enligt 40 §, i kort-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

het vad som därvid förekommit. I den mån Konungen så förordnar må dock i stället för protokoll föras tjänsteanteckningar i annan form.

Närmare bestämmelser om protokoll och tjänsteanteckningar meddelas av Konungen.

42 §.

Beslut i disciplinmål varigenom disciplinstraff, förverkandepåföljd eller ersättningsskyldighet ålagts skall ofördröjligen skriftligen delgivas den mot vilken beslutet riktar sig. Beslutet skall innehålla underrättelse om vad denne har att iakttaga om han vill klaga över beslutet.

8 KAP.

Om klagan över beslut i disciplinmål.

43 §.

Vill någon föra talan mot beslut i disciplinmål varigenom disciplinstraff, förverkandepåföljd eller ersättningskyldighet ålagts honom, må det ske hos den domstol som enligt 77 eller 78 § är behörig.

Avser klagan ålagt arreststraff, har klaganden att inom två dagar från den dag, då han erhöll del av beslutet, till den som meddelat detsamma inkomma med fullföljdsinlaga. Klagande som lyder under kompanichef eller motsvarande chef må ock inom samma tid avlämna inlagan till denne. Föres talan endast i fråga om annat än arreststraff, skall fullföljdsinlagan avlämnas inom två veckor från den dag, då klaganden erhöll del av beslutet.

Försummar klaganden vad sålunda är föreskrivet, har han förlorat sin talan.

44 §.

I fullföljdsinlagan skall klaganden uppgiva det beslut mot vilket talan föres och den ändring i beslutet som han yrkar. Inlagan skall vara egenhändigt undertecknad av klaganden eller hans ombud.

Uppfyller inlagan ej dessa föreskrifter, skall den som mottagit inlagan bereda klaganden tillfälle att avhjälpa bristen.

45 §.

Klaganden äger efter framställning hos någon som har att mottaga fullföljdsinlagan erhålla nödigt biträde med dess författande.

46 §.

Har fullföljdsinlaga inkommit för sent, skall den, jämte bevis om när klaganden erhöll del av beslutet samt uppgift om dagen då inlagan inkom, insändas till rätten.

47 §.

I rätt tid inkommen fullföljdsinlaga skall jämte protokoll och övriga handlingar i disciplinmålet utan dröjsmål översändas till åklagare som omförmåles i 22 §.

48 §.

Det åligger åklagaren att så snart ske kan i erforderliga delar fullständiga utredningen, så att målet vid rätten kan företagas till slutlig handläggning i ett sammanhang. För detta ändamål må, om det finnes erforder-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

derligt, förhör hållas med klaganden. Har denne icke i fullföljdsinlagan uppgivit grunderna för sin talan samt de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis, skall förhör hållas därom, såframt det ej uppenbarligen är obehövt.

Vad vid förhöret förekommit skall antecknas.

49 §.

Sedan åklagaren slutfört den utredning som ankommer på honom, skall han skyndsamt till rätten insända:

1. de handlingar som han mottagit i målet;
2. av honom förda anteckningar rörande utredningen; och
3. förklaring över fullföljdsinlagan.

Åklagaren skall ock uppgiva de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis.

50 §.

Finnes klagandens talan ej vara fullföljd inom rätt tid, skall den av rätten avvisas. I annat fall skall fullföljdsinlagan, om den ej insänts av åklagaren, överlämnas till denne för åtgärd som sägs i 48 §.

51 §.

Avvisas ej klagandens talan, skola klaganden och åklagaren kallas till förhör inför rätten. Om inställande av klagande, som avtjänar arreststraff enligt det beslut mot vilket talan föres, förordnar rätten. Målet må, om saken finnes kunna nöjaktigt utredas, avgöras utan hinder av att klaganden uteblivit. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

Vid avgörandet skall häradsrätt städe vara domför med tre i nämnden samt rådhusrätt äga den sammansättning som i rättegångsbalken är i allmänhet föreskriven för domförhet vid huvudförhandling.

52 §.

Åklagare som i 22 § sägs är berättigad att, om han finner det ur allmän synpunkt påkallat, fullfölja talan mot beslut i disciplinmål såvitt därigenom disciplinstraff ålagts eller fråga om förverkandepåföljd prövats.

Vill åklagaren föra talan som nu sagts, skall han inom en månad från den dag, då beslutet meddelades, ansöka om stämning å den straffskyldige hos den domstol som enligt 77 eller 78 § är behörig. Har även den straffskyldige fullföljt talan mot beslutet, skall dock stämningsansökan göras samtidigt med att åklagaren till rätten insänder de i 49 § omnämnda handlingarna i målet; förklaring över fullföljdsinlagan är därvid ej erforderlig. I stämningsansökan skall, utöver vad eljest är föreskrivet, uppgivas det beslut mot vilket talan föres, grunderna för den fullföljda talan och den ändring som yrkas.

Vad i 1 kap. 11 § rättegångsbalken stadgas därom att rådhusrätt vid huvudförhandling i vissa brottmål är domför med en lagfaren domare äger ej tillämpning i mål som avses i denna paragraf.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

9 KAP.

Om tiden för verkställighet av beslut i disciplinmål.

53 §.

Beslut i disciplinmål varigenom disciplinbot ålagts skall, där den bestraffningsberättigade ej annorlunda förordnat, verkställas utan hinder av att beslutet ej vunnit laga kraft.

54 §.

Beslut i disciplinmål varigenom arrest ålagts må ej i andra fall än i 55 och 56 §§ sägs verkställas innan den tid gått till ända, inom vilken den straffskyldige äger fullfölja talan i ansvarsfrågan. Fullföljes talan i nämnda fråga, må verkställighet ej äga rum, om den ej redan påbörjats.

55 §.

Ändå att den tid ej gått till ända, inom vilken den straffskyldige äger fullfölja talan mot beslut som sägs i 54 §, må beslutet verkställas, om den straffskyldige i vittnes närvaro inför den bestraffningsberättigade eller annan som denne förordnat avgiver förklaring att han avstår från talan mot beslutet såvitt angår det ålagda straffet och medgiver att detta må verkställas (nöjdförklaring).

56 §.

Meddelas beslut som sägs i 54 § angående någon som är tagen i förvarsarrest, må den bestraffningsberättigade, om det med hänsyn till de omständigheter som föranlett arresteringen finnes vara av synnerlig vikt att straffet omedelbart verkställas, med auditörens tillstyrkande förordna därom. I fall som avses i 39 § erfordras ej att auditörens yttrande inhämtas.

Har beslut som sägs i 54 § meddelats ombord på fartyg i främmande farvatten, må den bestraffningsberättigade förordna att straffet skall omedelbart verkställas, om detta finnes vara av synnerlig vikt för krigslydnadens upprätthållande.

57 §.

Beslut i disciplinmål varigenom egendom förverkats må icke gå i verkställighet, innan beslutet vunnit laga kraft.

Om tiden för verkställighet av beslut i disciplinmål varigenom ersättningsskyldighet ålagts stadgas i 65 §.

Om tiden för verkställighet av beslut i disciplinmål varigenom ersättningsskyldighet ålagts stadgas i 65 §.

10 KAP.

Om åläggande av ersättningsskyldighet.

58 §.

Har egendom som tillhör eller nyttjas av krigsmakten gått förlorad eller blivit skadad och skall frågan om ersättning till kronan handläggas som militärt mål, må ersättningsskyldighet åläggas av befattningshavare vid krigs-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

makten, såframt den förlust eller skada som skall ersättas sammanlagt ej överstiger tvåhundra kronor.

Ersättningsskyldighet må åläggas den som, då förlusten eller skadan inträffar, är underkastad bestraffningsrätt i disciplinmål eller eljest i egenkap av krigsman är förpliktad att taga vård om den förlorade eller skadade egendomen.

59 §.

Behörighet att ålägga ersättningsskyldighet tillkommer den som i disciplinmål äger bestraffningsrätt över den ersättningsskyldige.

Är den ersättningsskyldige ej underkastad sådan bestraffningsrätt, må skyldigheten åläggas av befattningshavare som senast ägde bestraffningsrätt över honom.

60 §.

Ersättningsskyldighet må ej åläggas, därest tillika är fråga om straffansvar för den ersättningsskyldige och denna fråga handlägges av åklagare eller domstol. Prövas ansvarsfrågan i disciplinmål, må ersättningsskyldighet åläggas i samma mål.

Innan fråga om ersättningsskyldighet upptages till prövning, skall undersökning av förlusten eller skadan ske enligt bestämmelser som Konungen meddelar.

Militärt tvistemål som enligt vad ovan sägs handläggas av befattningshavare vid krigsmakten benämnas ersättningsmål.

61 §.

Befattningshavare vid krigsmakten må i samband med åläggande av disciplinstraff för rymning eller olovligt undanhållande förplikta den straffskyldige att ersätta statsverket kostnad som uppkommit för hans hämtande till tjänstgöring.

62 §.

I ersättningsmål skall, innan ersättningsskyldighet ålägges, auditörens yttrande inhämtas angående frågan om sådan skyldighet föreligger samt om ersättnings belopp.

63 §.

Om protokoll i ersättningsmål äger vad i 41 § stadgas motsvarande tillämpning. Beslut varigenom ersättningsskyldighet ålagts skall skriftligen delgivas den ersättningsskyldige. Beslutet skall innehålla underrättelse om vad denne har att iakttaga om han vill klaga över beslutet.

64 §.

Mot beslut i ersättningsmål må talan föras av den ersättningsskyldige. Å sådan talan skall vad i 8 kap. är stadgat om klagan som endast avser annat än arreststraff äga motsvarande tillämpning.

Kronans talan i målet föres av åklagaren.

65 §.

Beslut av befattningshavare vid krigsmakten varigenom ersättningsskyldighet ålagts må icke verkställas innan beslutet vunnit laga kraft. I övrigt skall om verkställighet av sådant beslut gälla vad som är föreskrivet beträffande domstols dom i tvistemål.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

11 KAP.

Om åläggande av tillrättavisning.

66 §.

Rätt att ålägga tillrättavisning enligt 14 § lagen om disciplinstraff för krigsmän tillkommer de befattningshavare som äga bestraffningsrätt i disciplinmål, envar i fråga om den personal över vilken han har sådan rätt.

Tillrättavisningsrätt mot underlydande tillkommer även den som, utan att äga bestraffningsrätt i disciplinmål, innehar ovan i 13 § första stycket omförmäld befattning och har lägst underofficers grad eller tjänsteklass, så ock chef för bataljon eller däremot svarande avdelning vid armén eller marinen, chef för division eller däremot svarande avdelning vid flygvapnet samt chef för örlogsdepå.

Såvitt angår underlydande manskap må tillrättavisning ock åläggas av chef för kompani eller däremot svarande avdelning, chef för skola som tillhör visst förband inom krigsmakten, sekond å fartyg vars chef innehar lägst regementsofficers grad och kasernbefälhavare vid flottan ävensom chef för ekpigesektion å flottans varv. Vad i detta stycke stadgas skall icke äga tillämpning å hemvärnet.

67 §.

Innan någon meddelar tillrättavisning, skall han vid förhör med den felande lämna denne tillfälle att förklara sig.

Över meddelade tillrättavisningar skola föras anteckningar enligt bestämmelser som meddelas av Konungen.

68 §.

Vill någon begära omprövning av honom ålagd tillrättavisning, skall han skriftligen eller muntligen göra framställning därom hos närmast högre befattningshavare som har bestraffningsrätt.

69 §.

Ålagd tillrättavisning skall omedelbart gå i verkställighet.

Om, innan tillrättavisning till fullo verkställts, åtal väckes eller disciplinstraff ålägges för samma förseelse, skall verkställigheten upphöra. Detsamma gäller, om den tillrättavisade upphör att stå under militärt befäl.

TREDJE AVDELNINGEN.

Om rättegången vid domstol i militära mål m. m.

12 KAP.

Om laga domstol och åklagare.

70 §.

Domstol för avdelning av krigsmakten är, där ej i 15 kap. annorlunda stadgas, allmän underrätt i avdelningens ordinarie förläggningssort. Konungen må dock, där ett ändamålsenligt ordnande av rättsskipningen så kräver,

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

beträffande viss avdelning förordna att annan allmän underrätt skall vara domstol för avdelningen.

71 §.

Åtal i militärt brottmål upptages, om brottet förövats under tjänstgöring vid krigsmakten, av domstolen för den avdelning, till vilken den misstänkte hör eller där han vid brottets förövande tjänstgjorde.

Om den misstänkte då åtal väckes tjänstgör vid annan avdelning än nu sagts, må ock domstolen för denna avdelning upptaga åtalet, där rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

Tjänstgjorde den misstänkte vid brottets förövande ej vid krigsmakten, skall åtalet upptagas av underrätt som Konungen för olika fall föreskrivit eller, om sådan föreskrift ej meddelats, av domstolen för den avdelning, till vilken den misstänkte hör, eller av den i förhållande till gärningsorten närmaste underrätt som är domstol för avdelning av krigsmakten.

72 §.

Har på grund av bestämmelserna i 71 § åtal upptagits vid domstol som där sägs men finner rätten sedermera att målet ej är att anse såsom militärt mål, må utan hinder därav åtalet dock prövas, om detta med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finnes lämpligt.

73 §.

Åtal i militärt brottmål må ock upptagas av rätten i den ort där brottet förövades eller av den rätt där den misstänkte skall svara i tvistemål i allmänhet, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner synnerliga skäl föranleda därtill.

74 §.

Har krigsman mot annan krigsman förövat brott av beskaffenhet att åtal därför ej skall handläggas som militärt mål, må åtalet ändock upptagas av domstol som i 71 § sägs, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

75 §.

Bestämmelserna i 19 kap. 3—6 §§ rättegångsbalken skola, utan hinder av föreskrifterna i 9 § samma kapitel, äga tillämpning i fråga om domstols behörighet att upptaga åtal i militärt brottmål. Ej må dock på grund av vad sålunda stadgats åtal som skall upptagas omedelbart av högre rätt upptagas av annan domstol.

76 §.

Med avseende å domstols behörighet i militärt tvistemål skola bestämmelserna i 71—73 §§ äga motsvarande tillämpning. Rätten skall själmant pröva sin behörighet.

Utän hinder av föreskrifterna i första stycket skola bestämmelserna i 10 kap. 14 § rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning då samband som där sägs råder mellan flera militära tvistemål eller mellan militärt tvistemål och annat mål. Ej må dock på grund av vad sålunda stadgats tvist upptagas vid domstol som enligt 17 § samma kapitel icke är behörig.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

77 §.

Klagan över beslut i disciplinmål eller ersättningsmål upptages av domstolen för den avdelning, vid vilken målet avgjorts.

78 §.

Hovrätt skall omedelbart upptaga mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av ämbetsbrott av den som bestrider regementschefs eller därmed likställd eller högre befattning. Har på grund av ämbetsbrott som nu sagts straff, förverkandepåföljd eller ersättningsskyldighet ålagts i disciplinmål eller ersättningsmål, skall ock klagan däröver upptagas omedelbart av hovrätt.

Konungen äger föreskriva, att vad i första stycket stadgas skall gälla även annan befattningshavare vid krigsmakten.

Målet upptages av hovrätt, under vilken hör domstol som varit behörig om målet skolat upptagas av underrätt.

79 §.

Allmän åklagare i militärt brottmål är, där ej annat stadgas i 15 kap., allmän åklagare vid domstol som har att upptaga målet. Om fördelning av uppgifterna mellan olika åklagare bestämmer Konungen. I fall som avses i 78 § är justitiekanslern åklagare.

13 KAP.

Om förundersökning och tvångsmedel m. m.

80 §.

Har anmälan om brott av beskaffenhet att fråga om ansvar därför skall handläggas som militärt mål skett hos åklagare eller polismyndighet, skall den som mottagit anmälan, om ej annan målsägande än kronan finnes och saken synes kunna utredas och avgöras i disciplinmål, i stället för att verkställa förundersökning överlämna målet till den som i disciplinmål närmast äger bestraffningsrätt över den misstänkte. Förundersökning skall dock verkställas, om myndigheten på grund av sakens beskaffenhet finner synnerliga skäl föreligga att målet handläggas vid domstol. Förundersökning må ock äga rum, om civil myndighet har att verkställa utredning angående annat brott som den misstänkte antages hava begått.

Inledes förundersökning, skall den som närmast äger bestraffningsrätt i disciplinmål över den misstänkte genast underrättas därom.

81 §.

Finner åklagaren ytterligare utredning erforderlig i mål, som hänskjutits till honom enligt bestämmelserna i denna lag, skall han verkställa sådan efter vad i rättegångsbalken sägs.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

82 §.

Åklagare och polismyndighet äga vid förundersökning i militärt brottmål erhålla nödigt biträde av personal tillhörande krigsmakten.

83 §.

Finner åklagare, sedan militärt brottmål hänskjutits till honom eller eljest av honom utretts, att den misstänkte förskyller ansvar men att straff för brottet kan åläggas i disciplinmål, skall han, där ej särskilda skäl till annat föranleda, underställa bestraffningsberättigad befattningshavare frågan om denne vill avgöra saken. Finnes annan målsägande än kronan, skall åklagaren dessförinnan tillfråga denne, om han ämnar föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet eller eljest påfordrar att målet handlägges vid domstol.

Vad i första stycket stadgas skall ej äga tillämpning, om rätten fastställt beslag eller förordnande om förvarsarrest eller beslutat om häktning av den misstänkte.

84 §.

Vad i 20 kap. 7 § första stycket 1 rättegångsbalken är stadgat om eftergift av åtal skall icke äga tillämpning, om i det föreliggande fallet straff för brottet må åläggas i disciplinmål.

Vad i rättegångsbalken är stadgat om strafföreläggande äger tillämpning allenast i det fall då den misstänkte ej fullgör tjänstgöring vid krigsmakten eller hans tjänstgöring är av tillfällig art eller målet hänskjutits till åklagare på grund av att straffet ansetts böra bestämmas till böter. Ej må strafföreläggande avse disciplinstraff.

85 §.

Är i mål som hänskjutits till åklagare eller vari utredningen eljest ankommer på civil myndighet någon tagen i förvarsarrest, skall åklagaren, om han icke beslutar att åtal ej skall äga rum, sist dagen efter den, då han mottog underrättelse enligt 33 §, till rättens prövning hänskjuta frågan om arresten skall bestå.

Beslutar åklagaren att ej väcka åtal, skall han inom samma tid därom underrätta den som förordnat om arresteringen; och åligger det denne att tillse att den arresterade omedelbart frigives.

86 §.

Om rättens prövning av fråga som sägs i 85 § första stycket gäller i tillämpliga delar vad i 24 kap. 13—16 §§ rättegångsbalken är stadgat.

Beslutar rätten att arresten skall bestå, skall det anses som om den arresterade vore häktad; dock skola bestämmelserna i 2 § första stycket lagen om särskild förundersökning i brottmål icke äga tillämpning.

14 KAP.

Särskilda bestämmelser om rättegången.

87 §.

I militärt mål som handlägges av åklagare eller domstol skall rätt att på begäran erhålla offentlig försvarare tillkomma, förutom anhållen och häktad, jämväl den som är tagen i förvarsarrest samt annan som är misstänkt

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

för ämbetsbrott vara kan följa avsättning eller för annat brott vara kan följa straffarbete.

Den som är tilltalad eller misstänkt i sådant mål har rätt att erhålla nödig ledighet från tjänstgöring vid krigsmakten för att samråda med sin försvarare och i övrigt förbereda sin talan.

88 §.

Utsättande av förhandling i militärt mål bör ske efter samråd med vederbörande chef.

Där det med hänsyn till disciplinens upprätthållande eller eljest finnes vara av vikt att målet skyndsamt avgöres, skall om så erfordras särskilt sammanträde utsättas att hållas så snart det lämpligen kan ske.

89 §.

Ej må någon såsom domare deltaga i handläggningen av militärt mål, om han förut i egenskap av auditör tagit befattning med saken.

90 §.

Skall någon som fullgör tjänstgöring vid krigsmakten hämtas till rätten, åligger det vederbörande chef att på framställning av rätten låta verkställa åtgärden.

91 §.

Domstols dom eller beslut varigenom disciplinstraff ålagts skall, där domstolen ej annorlunda förordnat, verkställas utan hinder av att domen eller beslutet ej vunnit laga kraft.

92 §.

Under beredskapstillstånd och då riket är i krig skall förhandling hållas inom stängda dörrar, förutom då sådant eljest i lag är stadgat, jämväl då offentligheten kan antagas vara till skada för krigsföretag eller menlig för krigsmaktens säkerhet.

93 §.

Under tid som sägs i 92 § må hovrätt företaga militärt brottmål till avgörande utan huvudförhandling, förutom i de fall som avses i 51 kap. 21 § första och tredje styckena rättegångsbalken, jämväl när den tilltalade av underrätten frikänts för brottet eller dömts till böter eller disciplinstraff eller till fängelse, ej överstigande sex månader, eller fällts till vite och anledning ej förekommer till ådömande av svårare straff eller annan påföljd än nu sagts; föres tillika talan om annat än ansvar, må det dock ej ske, med mindre talan därutinnan enligt 50 kap. 21 § rättegångsbalken må prövas utan huvudförhandling.

94 §.

Har efter klagan i vanlig ordning eller besvär över domvilla beslut i disciplinmål eller ersättningsmål undanröjts och skall i följd därav ny handläggning äga rum, skall, oaktat beslutet meddelats av befattningshavare vid krigsmakten, den nya handläggningen äga rum vid underrätt eller, i fall som avses i 78 §, vid hovrätt.

Beviljas resning i mål som sägs i första stycket och ändrar ej högsta dom-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

stolen omedelbart beslutet, skall högsta domstolen förordna att målet skall upptagas av den rätt där talan mot beslutet skolat fullföljas. Vid målets fortsatta behandling skall så anses som om beslutet överklagats i vanlig ordning.

15 KAP.

Om krigsrätt.

95 §.

Under beredskapstillstånd och då riket är i krig skall i den utsträckning Konungen bestämmer krigsrätt i stället för allmän underrätt vara domstol för avdelning av krigsmakten.

Har beredskapsövning anbefallts må, ändå att beredskapstillstånd ej inträtt, Konungen förordna att krigsrätt skall vara domstol för avdelning där sådan tjänstgöring fullgöres.

Konungen äger förordna om inrättande av krigsrätt och om dess benämning samt föreskriva under vilken hovrätt krigsrätten skall höra. Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer äger ock föreskriva för vilken eller vilka avdelningar krigsrätten skall vara domstol.

96 §.

Krigsrätt består av en lagfaren krigsdomare såsom ordförande samt nämnd. I nämnden skola sitta tre, därav två civila och en militär. Den militäre krigsrättsnämndemannen skall hava lägst regementsofficers grad.

Krigsrätt är domför med krigsdomaren ensam i de fall, då rådhusrätt vid handläggning av militärt mål är domför med en lagfaren domare.

97 §.

Angående omröstning i krigsrätt skall gälla vad som är stadgat för häradsrätt.

98 §.

Krigsdomare förordnas av Konungen.

Där så anses erforderligt förordnar Konungen vice krigsdomare att vid förhinder för krigsdomaren träda i hans ställe. Konungen meddelar ock närmare bestämmelser om beviljande av ledighet och förordnande av vikarie för krigsdomare.

Krigsrättsnämndemännen utses av Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer. Krigsrättsnämndeman må endast den vara som är valbar till nämndeman vid allmän domstol. Är officer eller underofficer svarande i militärt mål, må ej såsom militär krigsrättsnämndeman tjänstgöra någon som tillhör samma regemente eller samma därmed likställda förband.

Är nämndeman hindrad att tjänstgöra eller uteblir han från rättens sammanträde, må rättens ordförande kalla annan behörig person att tjänstgöra i hans ställe.

99 §.

Krigsrätt skall sammanträda så ofta det för arbetet kräves. Tid och ställe för sammanträde bestämmes av krigsdomaren efter samråd med vederbörande chef.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

100 §.

Vad i 72 § är stadgat skall icke äga tillämpning å krigsrätt.

Ej heller må krigsrätt eljest upptaga mål, som icke är militärt mål, där ej fråga är om fall, som avses i 74 § denna lag eller 19 kap. 5 § rättegångsbalken, eller enligt lag målet ej må upptagas av annan domstol än krigsrätten.

101 §.

Mål som skall upptagas av krigsrätt må ej på grund av 10 kap. 14 § eller 19 kap. 3—6 §§ rättegångsbalken upptagas av allmän domstol, såframt ej rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

102 §.

Allmän åklagare vid krigsrätt är krigsfiskal. Är i lag för visst fall föreskrivet att statsåklagare har att pröva huruvida allmänt åtal skall ske, skall denna prövning i stället ankomma på krigsfiskalen.

Krigsfiskal förordnas av Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer. Närmare bestämmelser om krigsfiskals tjänstgöring meddelas av Konungen.

I mål som upptagits av krigsrätt äger krigsfiskal föra talan även i hovrätten.

103 §.

Till offentlig försvarare i mål som tillhör krigsrätts behandling må, om advokat icke finnes att tillgå, förordnas annan lämplig person.

104 §.

Har krigsrätt meddelat dom i enskild parts frånvaro, skall domen delgivas parten genom rättens försorg. Särskild underrättelse till parten om tiden och sättet för domens meddelande erfordras ej.

Vad i denna paragraf stadgas om dom äger motsvarande tillämpning å slutligt beslut.

105 §.

Talan mot krigsrätts dom eller beslut skall fullföljas hos den hovrätt, under vilken krigsrätten hör.

I fall som avses i 104 § räknas tiden för fullföljd av talan från den dag, då klaganden erhöll del av domen eller beslutet.

Anmälan av vad skall göras hos krigsrätten. Fullföljdsinlaga avlämnas till krigsrätten eller till befattningshavare vid krigsmakten som närmast äger bestraffningsrätt över klaganden. Krigsman som lyder under kompani-chef eller motsvarande chef må ock avlämna inlagan till denne. Fullföljdsinlaga som sålunda avlämnas till befattningshavare vid krigsmakten skall anses hava därigenom inkommit till rätten.

106 §.

Konungen äger för tid då krigsrätt är inrättad föreskriva skyldighet för hovrätt under vilken krigsrätten hör att sammanträda utom förläggningsorten för huvudförhandling i militära mål.

2) Lag om införande av militära rättegångslagen.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Militära rättegångslagen skall jämte vad här nedan stadgas lända till efferrättelse från och med den 1 januari 1949.

2 §.

Genom militära rättegångslagen upphävas lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes;

184—204, 206 och 207 §§, 208 § andra stycket samt 209 och 209 a §§ strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 (nr 324);

2 och 3 §§ lagen den 11 mars 1927 (nr 50) med vissa till strafflagen för krigsmakten och lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes avslutna bestämmelser angående flygvapnet;

lagen den 9 juni 1944 (nr 292) angående behörighet för militär befälhavare att ålägga ersättningsskyldighet;

lagen den 10 juli 1947 (nr 635) om fortsatt tillämpning av äldre rättegångsbalken å rättegången vid krigsdomstol;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller författning eller i reglementen, instruktioner eller andra särskilda föreskrifter stridande mot militära rättegångslagen.

3 §.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till lagrum som ersatts genom bestämmelse i militära rättegångslagen, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

4 §.

I fråga om mål, som före militära rättegångslagens ikraftträdande varit föremål för handläggning vid domstol eller hos befälhavare vid krigsmakten, vilken ägt avgöra målet eller föranstalta om krigsrätts sammankallande för dess behandling, så ock beträffande ärende om nåd i sådant mål skall äldre lag tillämpas. Följande avvikelser skola dock gälla:

1. Från och med den dag Konungen bestämmer skall Svea hovrätt vara krigsöverdomstol i krigshovrättens ställe. Därvid skola de uppgifter, som författningsenligt åvila krigshovrättsrådet, enligt presidentens bestämmande fullgöras av ledamot i hovrätten eller tjänsteman vid denna samt de, som ankomma på överkrigsfiskalen, av advokatfiskalen vid hovrätten.

2. Har ansökan om resning eller om återställande av försutten tid eller besvär över domvillan inkommit efter militära rättegångslagens ikraftträdande, skall nya rättegångsbalken tillämpas beträffande ansöknings- eller besvären, ehuru målet behandlats enligt äldre lag.

3. Mål som efter vilandeförklaring eller på grund av återförvisning eller av annan sådan anledning skolat efter den 30 juni 1949 återupptagas av bestraffningsberättigad befälhavare eller av domstol som först handlagt målet skall i stället upptagas av domstol, som enligt ny lag är behörig, och jämväl i övrigt behandlas enligt ny lag.

4. I fråga om sättet för befordran till verkställighet av krigsdomstols utslag och befälhavares beslut skall gälla vad i sådant hänseende stadgats beträffande dom eller beslut i militärt mål som avses i militära rättegångslagen.

5 §.

Mål angående åtal mot krigsman jämlikt § 4 mom. 14 tryckfrihetsförordningen skall anses såsom militärt mål.

B) att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i 24 kap. 22 § rättegångsbalken — måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

om ändrad lydelse av 24 kap. 22 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 24 kap. 22 § rättegångsbalken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

24 KAP.

22 §.

Den som är häktad skall utan dröjsmål föras till allmänt häkte. Finnes det vara av synnerlig vikt, att den häktade för utredning angående det brott, som föranlett häkteningen, eller annat brott, för vilket han misstänkes, förvaras å annan plats, må *dock* på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren rätten förordna, att med överförandet skall tills vidare anstå. Rätten, undersökningsledaren eller åklagaren äge ock besluta, att den häktade, sedan han överförts till *allmänt* häkte, skall för förhör eller annan åtgärd inställas å plats utom häktet.

22 §.

Den som är häktad skall utan dröjsmål föras till allmänt häkte. *Häktad krigsman må dock i stället föras till militärhäkte.*

Finnes det vara av synnerlig vikt, att den häktade för utredning angående det brott, som föranlett häkteningen, eller annat brott, för vilket han misstänkes, förvaras å annan plats *än i första stycket sägs*, må på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren rätten förordna, att med överförandet skall tills vidare anstå. Rätten, undersökningsledaren eller åklagaren äge ock besluta, att den häktade, sedan han överförts till häkte, skall för förhör eller annan åtgärd inställas å plats utom häktet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

Stockholm den 9 juni 1948.

På första lagutskottets vägnar:

AXEL LINDQVIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Schlyter, Branting, Ahlkvist, Krügel, Ekströmer, Löthner, Göransson och Ivar Nilzon;

från andra kammaren: herrar Lindqvist, Rylander, Gezelius, Hedlund i Östersund, Olsson i Mellerud*, Lindberg, fru Gustafson och herr Gustafsson i Lekåsa.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Branting*, som anfört:

I 92 § regleras för de militära målen frågan om rättegångens offentlighet under beredskapstillstånd eller krig.

Enligt 5 kap. 1 § rättegångsbalken gäller såsom allmän regel bland annat: »Förhandling vid domstol skall vara offentlig.

Kan det antagas att — — — till följd av offentligheten något kan uppenbaras, som med hänsyn till rikets säkerhet bör hållas hemligt för främmande makt, äge rätten förordna, att förhandlingen skall hållas inom stängda dörrar. — — —»

I 92 § av den nu föreliggande militära rättegångslagen stadgas att under beredskapstillstånd eller krig förhandling kan hållas inom stängda dörrar i två fall, nämligen *dels* »då sådant eljest i lag är stadgat», *dels* »då offentligheten kan antagas vara till skada för krigsföretag eller menlig för krigsmaktens säkerhet».

Jag förmenar att detta stadgande antingen är överflödigt eller har en mycket oklar innebörd. Att rättegång bör hållas inför stängda dörrar, när något kan uppenbaras, som med hänsyn till rikets säkerhet bör hållas hemligt för främmande makt, framgår av det förefintliga stadgandet i rättegångsbalken. Avser den nu föreslagna paragrafen att säga någonting därutöver? Mig synes det självklart att om offentligheten i ett militärt mål kan antagas vara till skada för krigsföretag eller menlig för krigsmaktens säkerhet, måste man också anse att sådant fall föreligger, som avses i 5 kap. 1 § rättegångsbalken. Något vars uppenbarande under krig kan skada krigsföretag eller under krig eller beredskapstillstånd kan vara menligt för krigsmaktens säkerhet, bör givetvis också hållas hemligt för främmande makt med hänsyn till rikets säkerhet.

Skulle den föreslagna 92 § avse att gå *längre* i frågan om offentlighetsprincipens inskränkande än gällande lag, synes böra närmare klargöras vad paragrafen avser att stadga. Offentlighetsprincipen vid våra domstolar är så betydelsefull att varje inskränkning därav, utöver stadgandena i gällande lag, måste till sin innebörd noga granskas. Vad beträffar rättegångar an-

gående militära mål under krig eller beredskapstillstånd torde det ligga i sakens natur, att domstolarna skola noga uppmärksamma, att intet må kunna genom rättegången komma till främmande makts kännedom som bör hemlighållas med hänsyn till rikets säkerhet. I detta fall blir alltså kravet på försiktighet starkare än någonsin. Å andra sidan måste observeras, att militära mål under krigstid kunna bli ytterst betydelsefulla ur andra synpunkter; sålunda kan ju i dylika fall tänkas att den anklagade dömes till döden. I sådana fall måste offentlighetskravet skärpas. Alltså kan det för domstolen bli frågan om en avvägning mellan olika intressen. Det till sist avgörande kan icke gärna bli annat än hänsynen till rikets säkerhet. Men vilka fall kunna antagas förekomma, där rättegångens offentlighet blir till skada för krigsföretag eller till men för krigsmaktens säkerhet, utan att man samtidigt kan göra gällande, att sådant fall föreligger, som förutses i 5 kap. 1 § rättegångsbalken? Detta har icke på något sätt klargjorts och synes icke heller kunna klargöras.

Med hänsyn till vad sålunda anförts synes mig den föreslagna paragrafen antingen vara onödig eller öppna okända möjligheter för inskränkningar i principen om rättegångars offentlighet. Jag får därför yrka, att paragrafen måtte utgå ur lagförslaget.